

Családi (v)iszonyok

A családon belüli erőszak önálló büntetőjogi törvényi tényállásának
dilemmái

Jelige: LEX-ICON

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK.....	2
1. BEVEZETÉS.....	3
1. 1. BEVEZETŐ GONDOLATOK	3
1.2. A TÉMAVÁLASZTÁS AKTUALITÁSA, A DOLGOZAT CÉLJA	3
2. ÁLTALÁNOS TUDNIVALÓK A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAKKAL KAPCSOLATOSAN	6
2. 1. TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS	6
2. 1. 1. A „domus” jelentősége.....	6
2. 1. 2. A nő, mint áldozat.....	7
2. 1. 3. A gyermek, mint áldozat	8
2. 1. 4. Összegzés.....	9
2.2. A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK FOGALMA	9
2. 3. ABÚZUSOK FAJTÁI	10
2.4. HAZAI STATISZTIKÁK	12
3. NEMZETKÖZI DOKUMENTUMOK, VALAMINT EURÓPAI UNIÓS INSTRUMENTUMOK ÉS KÜLFÖLDI GYAKORLAT.....	14
3.1. NEMZETKÖZI DOKUMENTUMOK	14
3.2. CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK ÉS AZ EU	16
3.3. KÜLFÖLDI KITEKINTÉS	18
4. A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK ELLENI HAZAI FELLÉPÉS.....	24
5. MAGYAR JOG ÉS A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK PROBLEMATIKÁJA: AVAGY MENNYIRE SZOLGÁLJA A JELENLEGI BÜNTETŐJOGI SZABÁLYOZÁS A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK MEGFÉKEZÉSÉT?	28
5. 1. FIZIKAI BÁNTALMAZÁSSAL KAPCSOLATOS BŰNCSELEKMÉNYEK	28
2. 2. LELKI BÁNTALMAZÁSSAL KAPCSOLATOS BŰNCSELEKMÉNYEK	29
5. 3. SZEXUÁLIS BÁNTALMAZÁSSAL KAPCSOLATOS BŰNCSELEKMÉNYEK	32
5. 4. PÉNZÜGYI ZAKLATÁSSAL KAPCSOLATOS BŰNCSELEKMÉNYEK	34
5. 5. ELHANYAGOLÁSSAL KAPCSOLATOS BŰNCSELEKMÉNYEK.....	34
5. 6. EGYÉB BŰNCSELEKMÉNYEK	35
6. ÖSSZEGZÉS.....	38
7. DE LEGE FERENDA JAVASLATOK	39
FÜGGELÉK.....	42
IRODALOMJEGYZÉK	45

1. BEVEZETÉS

1. 1. Bevezető gondolatok

Különböző híradásokból nap, mint nap szörnyű eseteket hallunk: gyilkosság, nemi erőszak, rablás, emberkereskedelem. Sokan már az utcára is rettegve lépnek ki: „*Vajon én leszek a következő?*”

Ahhoz, hogy valaki bűncselekmény áldozatává váljon nem szükséges kimennie a nyílt utcára. Statisztikai felmérések alapján ugyanis Magyarországon évente körülbelül 7500-ra tehető a családtagok sérelmére elkövetett bűntettek száma. A legtöbb ilyen bűncselekmény elszenvedője házastárs/élettárs, az esetek 87%-ában férfi az elkövető.¹ Tehát az áldozatok nem idegenek, hanem közeli hozzátartozók. Egykori szerelmek, szerettek.

„*A lányom egy kis alföldi faluban lakik. A párja reggelente rázárja az ajtót, és ő nem léphet ki a házból. Legfeljebb hetente egyszer mehet el kenyérért. Nagyon szeretnék segíteni rajta – de hogyan? A vejem azzal fenyegeti, hogy ha válással próbálkozik, megöli őt és a gyerekeket is.*”² –Ez az eset véleményem szerint „remek” példája a családon belüli erőszaknak. Minden egyes szava jelentőséggel bír, hiszen megismerhetjük belőle a terror eme speciális szegmensének néhány jellemző mozzanatát: személyi szabadság megsértése, lelki terror, fenyegetés, feleség- és gyermekbántalmazás, esetlegesen emberölés és az általános kérdés: Hogyan segíthetünk? Mit tegyünk a családon belüli erőszak növekvő problémájának megfékezése érdekében?

1.2. A témaválasztás aktualitása, a dolgozat célja

A XX. század második feléig a fent említett kérdésekre pusztán az egyes esetekről informált családtagok, barátok keresték a válaszokat. Természetesen csak gondolataikban, tényleges megoldások nélkül. Azonban több, mint ötven éve - és napjainkban is - már nemcsak néhány ember, hanem jogállamok, közösségi- és nemzetközi szervezetek dolgoznak a „*Hogyan...?*” kérdésre adandó válaszon és annak gyakorlati megvalósításain.

¹ Az 1997 és 2002 között ismertté vált családon belüli erőszak cselekmények kriminalisztikai elemzése az ERÜBS alapján.

² Morvai Krisztina: Terror a családban, Budapest, 1998, Kossuth Könyvkiadó, 29. oldal

2012. szeptember 17-én Magyarország országgyűlése új „*Hogyan...?*”-ról döntött: 336 igen szavazattal, ellenszavazat nélkül, 10 tartózkodással egyetértettek azzal a népi kezdeményezéssel, mely szerint legyen önálló büntetőjogi törvényi tényállása a családon belüli erőszaknak.³ A döntés megszületése azonban csak látszólag volt ilyen zökkenőmentes, számos előzménye volt, melyeket a későbbiekben tárgyalok.

Dolgozatomban a családon belüli erőszak problematikájának történeti és tartalmi összefoglalása után elsőként a téma szempontjából jelentős nemzetközi dokumentumokat, majd a közösségi jogalkotás általam fontosnak vélt instrumentumait tekintem át. Vizsgálódásom középpontjában az áll, hogy a fent említett dokumentumok mely elemeit, javaslatait kellene a magyar szabályozásnak még inkább előtérbe helyeznie.

A téma kutatását az egyes országok „*hogyan*”-jaival folytatom: Miként és milyen eredménnyel igyekeznek visszaszorítani a családon belüli erőszak terjedését saját határaikon belül a külföldi országok? Vajon Spanyolországban és Svédországban mit mutattak az eredményességi mutatók a családon belüli erőszak *sui generis* bűncselekményként való bevezetése után? És ezek az eredmények milyenek azon országok eredményeihez képest, ahol más szabályozási modellt követnek?

Javaslataim előtt elemzem az eddigi hazai szabályozást is. A hangsúlyt a családon belüli erőszak szempontjából releváns büntetőjogi tényállások témához kapcsolódó vizsgálatára helyezem, összehasonlítva azokat a 2013. július 1-jén hatályba lépő Büntető Törvénykönyv rendelkezéseivel.

A kapott eredményeket összevetve indoklom a dolgozat elején feltett kérdésre adott válaszat: Véleményem szerint az önálló büntetőjogi törvényi tényállás nem megoldása a családon belüli erőszak megfékezésének, ennél komplexebb szabályozásra van szükség. Dolgozatom zárásaként, *de lege ferenda* javaslat formájában ismertetem az általam eredményesnek vélt ötleteket.

Tehát dolgozatom elsődleges célja, hogy felhívjam a figyelmet arra a téves elképzelésre, mely szerint önmagában, egy önálló büntetőjogi törvényi tényállás

³http://www.mkogy.hu/internet/plsql/ogy_naplo.naplo_szoveg?P_CKL=39&p_uln=218&p_felsz=215&p_szoveg=&p_stilus= Látogatva: 2012. 10. 27.

megalkotása nem megoldás a családon belüli erőszak komplex problémájára sem Magyarországon, sem máshol.

2. ÁLTALÁNOS TUDNIVALÓK A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAKKAL KAPCSOLATOSAN

2. 1. Történeti áttekintés

2. 1. 1. A „domus” jelentősége

A családon belüli erőszak, mint jelenség társadalmi szintű megismerése csak az 1960-as évektől – tehát pusztán csak kicsivel több, mint 50 éve – kezdődött el.⁴ Ez azonban nem azt jelenti, hogy ezelőtt nem volt jellemző az agresszió és a brutalitás egyes családokban, pusztán csak az „*én házam, az én váram*” nézet volt az elterjedt, a szokásos, így az 1960-as évek előtti családon belül elkövetett erőszakoskodások nem kaptak nagy nyilvánosságot. Ennek oka a ház, a *domus* sérthetetlensége, a ház urának különleges jogai (tekintélye szinte elidegeníthetetlen jognak számított) voltak.⁵

Már a középkorban és a kora-modern újkorban is a ház egyfajta mentelmi és béke övezetnek számított. Politikai értelemben ugyanis az országot irányító politikai erők hatásköre megszűnt azok határánál. A ház ura a nála lakó családtagok és cselédek jogait képviselte, valamint bírói hatalommal is rendelkezett felettük. És bár élet-halál kérdésekről a birtok bírāja döntött, a vélt bűnöst csak a ház urának felszólítása után keríthették kézre. A lakók ezért a védelemért és kegyelemért cserébe szolgálattal és alázattal tartoztak uruknak.⁶

A háztartáson belül élő nők helyzete különösen megalázó volt: uruk legálisan bántalmazhatta őket. Ezt a jogot Angliában törvény biztosította. A „*the rule of thumb*”, („*hüvelyk-szabály*”) melynek értelmében a férj jogosan bántalmazhatta asszonyát, a meghatározott méretű bottal.⁷

⁴Alföldi Ágnes Dóra: A családon belüli erőszak problematikája a XXI. századi Magyarországon In: Magyar Tudomány, 2011/8. szám, Budapest, MTA Online olvasható verzió: <http://www.matud.iif.hu/2011/08/09.htm> Látogatva: 2012. 10. 27.

⁵Eric Pincas: Hogyan vált a házastársi erőszak bűncselekménnyé? In: Múlt-kor Történelmi Magazin, 2010. év, Tavasz, Budapest, Múlt-kor Kulturális Alapítvány, 35. oldal

⁶Az Osztrák Szövetségi Belügyminisztérium és az Európai Nők az Erőszak Ellen (WAVE) közös konferenciája: Erőszak a családban kiadványa, Baden, 1998. november 30.--december 4., Nőképviseleti Titkárság, 9. oldal

⁷Angela Jane Weissl, “‘Quiting’ Eve: Violence Against Women in the Canterbury Tales,” In: Anna Roberts, ed., Violence Against Women in Medieval Texts, Gainesville, 1998, University of Florida Press, 115-36. oldal

A ház eme különleges státusza, noha enyhébb formában, de még a XX. század több európai jogrendjében is fennmaradt. Ausztriában például 1978-ig ex lege a férj számított „családfőnek”.⁸

2. 1. 2. A nő, mint áldozat⁹

A III. században élt Tertullianus, római gondolkodó a következőket írja *De cultu feminarum*, azaz *A női viseletről* című művében: „Fájdalmak és szorongások közepette szülsz, ó asszony, aláveted magad férjed vonzalmának, és ő a te urad. Talán nem tudod, hogy te vagy Éva? Isten ítélete a te nemed ellen még ma is él ebben a világban. Élj tehát ahogyan kell: vádlottként.”¹⁰ Tehát amint az kiderül: már egészen a korai időkben megjelent a nő alárendelt szerepe. Női nem egyenlő Éva. Éva egyenlő bűnösség. A bűnösnek pedig bűnhődnie kell, sajnos úgy tűnik még napjainkban, 2012-ben is.¹¹

Egészen körülbelül a francia forradalom időszakáig Európa számos országában törvények szentesítették a férj mindenhatóságát, a nő, feleség bűnös státuszát. Franciaországban például a XIII. századi Beauvais-i szokások szerint megengedett, hogy a férj megverje feleségét, ha az asszony okot ad rá. De ebben az esetben sem ölheti meg, vagy teheti nyomorékká.¹² A büntetés joga a középkor során is a férj kezében maradt. Házassági ügyekben az egyházi hatóságokon kívül más hatóságnak nem volt beleszólása.

Még az 1800-as évek elején is tartalmazta a napóleoni *Code Civil* 213. cikkelye, hogy a feleség engedelmisséggel tartozik férjének, továbbá az 1810-es *Code Penal* 324. cikkelye („vörös cikkely”) értelmében a feleségét meggyilkoló férj az ítélet végrehajtása alól felmenthető, ha azt azért követte el, mert felesége megcsalta őt.

A legradikálisabb változás valamivel több, mint 100 évvel később következett be a 60'-as évek feminista mozgalmainak hatására, akik a feleségbántalmazások

⁸ Az Osztrák Szövetségi Belügyminisztérium és az Európai Nők az Erőszak Ellen (WAVE) közös konferenciája: Erőszak a családban kiadványa, Baden, 1998. november 30.–december 4., Nőképviseleti Titkárság, 9. oldal

⁹ Eric Pincas: Hogyan vált a házastársi erőszak bűncselekménnyé? In: Múlt-kor Történelmi Magazin, 2010. év, Tavasz, Budapest, Múlt-kor Kulturális Alapítvány

¹⁰ Eric Pincas: Hogyan vált a házastársi erőszak bűncselekménnyé? In: Múlt-kor Történelmi Magazin, 2010. év, Tavasz, Budapest, Múlt-kor Kulturális Alapítvány, 33. oldal

¹¹ A családon belüli erőszak áldozatainak legnagyobb részét a bántalmazott nők, feleségek képezik.

¹² Eric Pincas: Hogyan vált a házastársi erőszak bűncselekménnyé? In: Múlt-kor Történelmi Magazin, 2010. év, Tavasz, Budapest, Múlt-kor Kulturális Alapítvány, 33. oldal

visszaszorítása érdekében alakultak. 1970-ben a romániai Playboy magazinban megjelent egy cikk: „*Hogyan verjük feleségünket külsérelmi nyomok nélkül?*” A cikk ellen számos nővédelmi mozgalom tiltakozott. A magazin főszerkesztője azzal próbálta nyugtatni őket: Csupán vicceltek.¹³ Ettől az időponttól kezdve azonban már senki sem értékelte az efféle humort és elérkezettnek tartották az időt a családon belüli erőszakkal szembeni határozott fellépésre.

2. 1. 3. A gyermek, mint áldozat¹⁴

A családon belüli erőszak áldozatai közt a bántalmazott nők után a gyermekek vannak a legtöbben. A gyermek nevelésének elhanyagolását koronként, kultúránként különböző mértékben titulálták természetesnek, vagy éppen ellenkezőleg: tűrhetetlennek. Tragikus, de a XIX. században hamarabb születtek Állatvédő Ligák az Egyesült Államokban és Angliában, mint gyermekek védelmére létrejött szervezetek.¹⁵ 1874-ben, New Yorkban egy gondozó gyermekbántalmazási ügyben egy ilyen Állatvédelmi Ligát keresett meg, mondván, hogy a gyermekkel úgy bánnak a szülei, mint egy állattal és kérte a Liga támogatását.¹⁶

A családon belüli erőszakkal kapcsolatban először a gyermekbántalmazás jelentős számára hívta fel a figyelmet 1962-ben öt amerikai orvos.¹⁷ Azóta számos nemzetközi egyezmény született a gyermekek jogainak maximális biztosítása érdekében, de ezek családon belüli alkalmazhatósága nagyon nehéz. A gyermek ki van szolgáltatva az őt nevelő felnőtteknek, legyenek ők vér szerinti, vagy nevelő szülők. Egy kiskorú egyedül nem tudja érvényesíteni az őt megillető jogokat, mivel még sokszor azzal sincs tisztában, mik is ezek pontosan. Legtöbbször azt sem tudják, hogy ha megverik, vagy molesztálják őket szeretteik, az nem természetes dolog. Éppen ezért náluk sokkal nehezebb a helyzet, mint a partnerbántalmazásoknál.

¹³ E. R. Dobash & R. Dobash, *Violence Against Wives: A Case Against Patriarchy*, 1979, New York, Free Press, 25-26. oldal

¹⁴ Kerezsi Klára: *A védtelen gyermek*, Budapest. 1995, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 8. oldal

¹⁵ Kerezsi Klára: *A védtelen gyermek*, Budapest. 1995, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 12. oldal

¹⁶ Fontana, V.J.: *The Maltreated Child* Charles C. Thomas Publisher, Springfield Illinois USA., 1972, 9. oldal

¹⁷ E. R. Dobash & R. Dobash, *Violence Against Wives: A Case Against Patriarchy*, New York, 1979, Free Press, 25-26. oldal

2. 1. 4. Összegzés

Virág György szerint a családi élet eddig zárt kapuk mögött zajlott, rögzült tradíciók szerint, de „*ahogyan tágtak a rések a falon, ahogy megnyíltak az ajtók, úgy vált láthatóvá az otthoni küzdelmek nyomorúsága és családi rend skizoid abszurditása.*”¹⁸

2.2. A családon belüli erőszak fogalma

A családon belüli erőszak kifejezés többet jelent, mint amit a benne szereplő három szó önmagában kifejez. Gyökerei az Amerikai Egyesült Államokban keresendők, ahol két irányzat alakult ki. Nőkkel, női partnerekkel szemben alkalmazott erőszak fogalmai (*intimate partner violence, wife battering, domestic violence, family violence*), valamint a gyermekbántalmazás fogalmai (*child maltreatment, child abuse*). Ezeket a kifejezéseket vették át más országok, így Magyarország is.¹⁹

A sértetti kör széles és ezért szinte lehetetlen mindent kimerítő, mindenkinek tetsző fogalmat alkotni. Napjainkban, a családon belüli erőszak önálló törvényi tényállásának vitája kapcsán felvetődött, hogy a továbbiakban használjuk a párkapcsolati erőszak megnevezést. Ezt azért nem tartom jó ötletnek, hiszen a családon belüli erőszak fogalmába köznapi, tágabb értelemben a gyermekbántalmazás, időskorú családtagok bántalmazása is éppúgy beleillik, mint a feleségbántalmazás, akár élettársak bántalmazása - annak ellenére, hogy sokan a feleségbántalmazás szinonimájaként használják. Virág György megfogalmazásában családon belüli erőszak „*az együtt élő és egymással fizikai, érzelmi, anyagi, jogi függésben lévő személyek között megvalósuló erőszak, bántalmazás, visszaélés, amely magában foglalja a fizikai, szexuális, érzelmi bántalmazás vagy elhanyagolás valamennyi formáját.*”²⁰

A 2012. szeptember 21-én alakult büntetőjogi törvényi tényállás megalkotásával megbízott munkacsoport sem döntötte még el, hogy a kifejezés "családon belüli",

¹⁸Somlai-Virág-Tamási-Herczog: Fórum- Erőszak a családban In: Fundamentum, 2004/3. szám, Budapest, Emberi Jogi Információs és Dokumentációs Központ Alapítvány, 72. oldal

¹⁹ Szöllősi Gábor: A családon belüli erőszak értelmezése In: Belügyi Szemle 2005/9. szám, Budapest, Belügyminisztérium, 24-26. oldal

²⁰Virág György: Családon belüli erőszokról In: Belügyi szemle, 2005/9. szám, Budapest, Belügyminisztérium

"kapcsolati", "együtt élők közötti" vagy - angolból átvéve - "otthoni" erőszak legyen.²¹
A párkapcsolati erőszak kifejezésen már ők sem gondolkoznak.

A családon belüli erőszak fogalma a mindennapi szóhasználatban kitűnően bevált. Nem korlátozódik a szűkebb értelemben vett családra. A gyakorlatban az elkövető és az áldozat nem feltétlenül állnak egymással rokon vagy házastársi kapcsolatban. Ami fontos: *„az érintett személyek hosszabb időn keresztül együtt élnek egy olyan korlátozott térben, amely természeténél fogva nagyrészt kizárja a kapcsolat fölötti társadalmi ellenőrzést. Így tehát a családon belüli erőszak kifejezés magában foglalja akár a gyermek babysittere ellen elkövetett erőszakos cselekményeket is.”*²²
Véleményem szerint továbbá nemcsak az fontos, hogy jelenleg együtt éljenek, hanem az is, hogy valaha együtt éltek-e.

Szerintem a köztudatba a családon belüli erőszak fogalma már annyira elterjedt, hogy egy új fogalom bevezetése csak értelmezési problémákba ütközne. A súlypontot tehát nem a fogalom cseréjére, hanem a meglévő fogalom tartalommal való megtöltése és ezen tartalom emberekhez való eljuttatására kellene helyezni.

2. 3. Abúzusok fajtái

A családon belüli erőszak sajátosságának alapja, hogy egy olyan közegben fordul elő, melyet éppen az érzelmi és anyagi biztonság érdekében hoznak létre. Az erőszakot alkalmazó személy a sértetthez legközelebb álló személy, és emiatt az erős érzelmi kapocs miatt az áldozatok legtöbbször titkolják, eltűrik a terrort, amelynek több fajtája van,²³ ugyanakkor fontos megemlíteni: Ez a terror sem korlátozódik csupán egy, halmozottan hátrányos osztályra, a társadalom egész spektrumában megtalálható.²⁴

A lelki abúzustól egészen az emberölésig számos olyan cselekményt ismerünk, melyek a zárt ajtók mögött zajlanak. Ezeket a szakirodalom általában öt nagy csoportba

²¹ http://hvg.hu/itthon/20120921_Munkacsoport_irja_a_csaladon_beluli_erosz

²² Az Osztrák Szövetségi Belügyminisztérium és az Európai Nők az Erőszak Ellen (WAVE) közös konferenciája: Erőszak a családban kiadványa, Baden, 1998. november 30.--december 4., Nőképviselési Titkárság, 9-10. oldal

²³ Perge Bertalanné: Családon belüli erőszak In: Bűnmegelőzési ismeretek, Miskolc, 2003, B-A-Z. Megyei Bűnmegelőzési Alapítvány

²⁴ Safety and Justice: The Government's Proposals on Domestic Violence, June 2003, 27-34., 61-62. oldal

osztja (később a téma szempontjából releváns bűncselekmények vizsgálatánál is irányadó volt számomra ez a felosztás):²⁵

1. *Szóbeli erőszak, lelki bántalmazás:* Olyan bűncselekmények tartoznak ide, mint például a zaklatás, a rágalmazás, a becsületsértés vagy a lelkiismereti és vallásszabadság megsértése. A bántalmazó a mindennapok során folyamatos megalázásnak teszi ki partnerét. Beleköt öltözködésébe, külsejébe, sértegeti viselkedése, szokásai miatt – ezzel lerombolva áldozata önbizalmát. Folyamatos ellenőrzés alatt tartja, korlátozza őt személyes szabadságában: nem mehet el akárhova, nem találkozhat azzal, akivel éppen szeretne, így teljesen elszigetelődik, ami ahhoz vezethet, hogy közvetlen környezetében egyre kevesebb olyan ember marad, akikhez később segítségért fordulhatna. A szakirodalom olvasása közben többször talákoztam olyan esettel, hogy miután a bántalmazott fél bejelentette válási, illetőleg elköltözési szándékát a bántalmazó öngyilkossággal fenyegetőzött, vagy, ha volt közös gyerek, akkor azok elvételével.

2. Ahogy később a statisztikák elemzésénél látni fogjuk: 2011-ben a családon belüli erőszak leggyakoribb formája a testi sértés volt²⁶, amely a *testi erőszak* kategóriájába sorolható. A testi sértés mellett itt beszélhetünk az emberölés, a kényszerítés, a kiskorú veszélyeztetése, vagy akár a magzatelhatás tényállásainak gyakoriságáról is.

3. A harmadik külön csoport a *szexuális erőszak*. A bántalmazó áldozatát szexuális tevékenységre kényszeríti – akár harmadik személlyel is-, megalázza, intim testrészeit bántalmazza. Sajnos nagyon sokszor előfordul, hogy a bántalmazó ezeket nem csak partnerével szemben, de a vele együtt élő kiskorúakkal szemben is elköveti. A jelenleg hatályos Büntető törvénykönyv (a továbbiakban: Btk.)²⁷ alapján ebbe a kategóriába sorolandó tényállások az erőszakos közöszlés, a megrontás, a szemérem elleni erőszak, vérfertőzés.

4. Előfordul, hogy a bántalmazó nem engedi, hogy a sértett dolgozni járjon, vagy ha engedi is, de keresetét elveszi, magára költi. Nem törődve a család többi tagjával, *gazdasági erőszakot* alkalmaz.

²⁵ NANE Egyesület: Miért marad??? Feleség-és gyermekbántalmazás a családban Hogyan segíthetünk? Budapest, 2006, Nane Egyesület, 12-18. oldal

²⁶ 1. függelék

²⁷ 1978. évi IV. törvény, a Büntető törvénykönyvről

5. Végül kiemelném az *elhanyagolás* fontosságát, gondolva itt többek közt a gondozás elmulasztására.

Tehát ezek manifesztálódhatnak feleségbántalmazás, gyermekbántalmazás, fogyatékos családtag bántalmazása, vagy akár időskorúak bántalmazásának képében. Sőt: nemcsak heteroszexuális, de lesbikus és meleg párok kapcsolatban is előfordulhatnak az erőszak fent említett kategóriái. Náluk talán még nehezebb a helyzet, hiszen nemi identitásuk miatt a társadalom egy része eleve megfélemlíti őket, emiatt pedig még kevésbé mernek segítségért fordulni.

2.4. Hazai statisztikák²⁸

R. Gelles és S. Straus szerint a rendőrséget és a hadsereget kivéve, a családot, mint társadalmi csoportot hatja át leginkább az erőszak. Kutatásaik statisztikája alapján *„sokkal nagyobb a valószínűsége egy személy bántalmazásának, vagy megölésének a saját otthonában a saját családtagja kezétől, mint bárhol másutt, vagy bárki más által.”*²⁹

A legfrissebb bűnügyi statisztikai adatok a hozzátartozók sérelmére elkövetett erőszakkal kapcsolatosan Magyarországon 2011-ből származnak, ám ezek a magas látencia következtében – mivel magánindítványt megkívánó bűncselekmények elszenvetésekor sokszor nem tesznek feljelentést a sértettek a bántalmazóval szemben - nem pontosak. Arra viszont tökéletesek, hogy lássuk: a probléma sokakat érint és évről évre növekszik.

2011-ben 6400 hozzátartozók sérelmére elkövetett erőszakos bűncselekményt regisztráltak. Ahogyan az 1. függelékben kiolvasható, ezek legnagyobb része testi sértés és zaklatás volt. Ettől valamivel kevesebb, de így is sok volt a kiskorú veszélyeztetése és a garázdaság a regisztrált adatok között. A sértett általában volt, vagy jelenlegi házastárs/élettárs (2. függelék), akinek 70%-a a statisztika alapján nő volt. (3. függelék)

A növekvő tendencia érdekében és a számok – beleértve a látens eseteket- csökkentése érdekében mindenképpen szükséges az állami beavatkozás. Az Európai

²⁸ http://www.ksh.hu/szamlap/életunk_csbe.html Látogatva: 2012. 10. 27.

²⁹ Gelles, R. J.-Straus, M. A.: Violence in the American Family. Idézi: Flowers, R.B.: Children and Criminality. Greenwood Press, Westport, Connecticut, 1989, 49. oldal

Unió országai szerint elfogadhatatlan és a jog által üldözendő a családon belüli erőszak minden megjelenési formája (4. függelék).

3. NEMZETKÖZI DOKUMENTUMOK, VALAMINT EURÓPAI UNIÓS INSTRUMENTUMOK ÉS KÜLFÖLDI GYAKORLAT

3.1. Nemzetközi dokumentumok

A családon belüli erőszak számos nemzetközi dokumentum alapján sem magánügy. Mint az fentebb világossá vált: az áldozatok legnagyobb százalékban nők és gyermekek, így a nemzetközi instrumentumok is leginkább az ő érdekeiket védik. A következőkben ezek közül vizsgálok néhány Magyarországra szempontjából jelentőset.

Az Egyesült Nemzetek Szövetsége (a továbbiakban: ENSZ) 1946 óta törekszik a nők elleni erőszak megszüntetésére.³⁰

Az első jelentős állomás az 1979. december 18-án, az ENSZ Közgyűlése által elfogadott **Nők Ellen Irányuló Bármilyen Fajta Megkülönböztetés Megszüntetéséről szóló Egyezmény (CEDAW)**³¹ volt.³² Az Egyezmény a magyar belső jog részét képezi, ezért a végrehajtását és ellenőrzését végző bizottságok ajánlásai hazánk számára kötelezőek. 2002-ben az ENSZ CEDAW bizottsága aggodalmát fejezte ki Magyarországnak a nagyszámú nők és lányok ellen elkövetett erőszak miatt, valamint ezek szabályozatlansága miatt.³³ Az Egyezmény 16. cikke kimondja: *„A Részes Államok kötelesek megtenni minden szükséges intézkedést a nőkkel szemben a házassággal és a családi kapcsolatokkal összefüggésben alkalmazott megkülönböztetések kiküszöbölése érdekében...”*

A CEDAW Egyezményhez kapcsolódó kiegészítő jegyzőkönyv ratifikálásával egyéni jog alapján a CEDAW bizottság elé vihető minden olyan ügy, amelyben a magyar állam megsértette az érintett nő egyezményben foglalt valamely

³⁰ 1946-ban alakult meg az ENSZ Nők Helyzetéért Felelős Bizottsága, amely kormányképviselőket tömörít magába. In: Az Osztrák Szövetségi Belügyminisztérium és az Európai Nők az Erőszak Ellen (WAVE) közös konferenciája: Erőszak a családban kiadványa, Baden, 1998. november 30.–december 4., Nőképviselési Titkárság, 20. oldal

³¹ <http://www.cedaw2012.org/> Committee on the Elimination of Discrimination against Women

³² Az egyezmény kiegészítő jegyzőkönyvét a 2001. évi LX. törvény hirdette ki. Magát az egyezményt pedig az 1982. évi 10. tvr.

³³ Morvai Krisztina: A családon belüli erőszakkal szembeni határozott állami fellépésért In: Fundamentum, 2004/3. szám, Budapest, Emberi Jogi Információs és Dokumentációs Központ Alapítvány, 145. oldal

jogát.³⁴ Természetesen a jegyzőkönyv 4. cikk 1. pontja értelmében: „A Bizottság csak akkor foglalkozhat egy beadvánnyal, miután megállapította, hogy a panasztévő valamennyi hazai jogorvoslati lehetőségét kimerítette, kivéve, ha a jogorvoslati eljárás indokolatlanul elhúzódik, illetve nem valószínű, hogy hatékony megoldásra vezet.”

A következő nagy lépésre 1993. december 20-án került sor, amikor az ENSZ Közgyűlése elfogadta a **Nők Ellen Irányuló Erőszak Megszüntetéséről szóló Nyilatkozatot**.³⁵ A Nyilatkozat célja: „A nők elleni erőszak kifejezés bármely olyan, a nőket nemük miatt érő erőszakos tettet jelent, amely testi, szexuális vagy lelki sérülést okoz vagy okozhat a nőknek, beleértve az effajta tettekkel való fenyegetést, valamint kényszerítést és a szabadságtól való önkényes megfosztást, történjen az a közéletben vagy a magánszférában.”³⁶ A Nyilatkozat 40. cikke értelmében: „A kormányoknak fel kell ismerniük, mekkora szerepük van szerte a világon a női mozgalmaknak és civil szervezeteknek a tudatosság növelésében és a nők elleni erőszak problémájának megszüntetésében” A 4. h) cikkely értelmében a kormányoknak kötelessége erre az éves költségvetés elkészítése során gondolni és bizonyos összeget elkülöníteni.

Végül a nők jogaival kapcsolatosan kulcsfontosságúnak tartom az 1993-ban **A Bécsi Emberi Jogi Konferencia által elfogadott Nyilatkozatot és Akciótervet**, a nők ellen elkövetett családon belüli erőszak felszámolásáról szóló, 2003. december 22-i ENSZ közgyűlési határozatot (A/RES/58/147), valamint az **ENSZ 1995-ös Pekingi Negyedik Nőügyi Konferenciáján elfogadott Cselekvési Tervet**. A Cselekvési Tervben az aláíró államok kötelezik magukat arra, hogy megteszik a szükséges intézkedéseket a nőket érő erőszak csökkentése céljából. Többek közt civil szervezetek támogatásával, menhelyek biztosításával, ingyenes vagy olcsó jogi segítséggel.³⁷

A gyermekek jogaival kapcsolatosan egy egyezményt emelek ki: az **ENSZ Gyermekjogi Egyezményét**, melyet 1989. november 20-án, New Yorkban fogadtak el. Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye – hasonlóan a CEDAW Egyezményhez – a magyar belső jog része. Így az ENSZ gyermekjogi bizottságának ajánlásai kötelező érvényűek hazánkra nézve. Egy 1998-as ajánlásában a Bizottság felszólította

³⁴ Morvai Krisztina: A családon belüli erőszakkal szembeni határozott állami fellépésért In: Fundamentum, 2004/3. szám, Budapest, Emberi Jogi Információs és Dokumentációs Központ Alapítvány, 151. oldal

³⁵ Felvéve az 1993. december 20-i 48/104-es határozatba

³⁶ ENSZ 1993 b, 1. és 2. cikkely

³⁷ ENSZ 1995, 125.cikkely

Magyarországot: „...tegyen meg minden megfelelő intézkedést a gyermekekkel szembeni rossz bánásmód megelőzésére és a jelenség elleni harcra, beleértve a családon belüli erőszak jelenségét is.”³⁸

3.2. Családon belüli erőszak és az EU³⁹

Az Európai Tanács Parlamenti Közgyűlése már 1985-ben fogadott el ajánlást a családon belüli erőszakkal kapcsolatban.⁴⁰ Nagyon sok későbbi ajánlás kiemeli a nők elleni, vagy gyermekek elleni erőszakot, és csak kevés olyan van, amelynek a konkrét tárgya a tágabb értelemben vett családon belüli erőszak. Azonban az EU jogi keretrendszere, többek között az *Európai Szociális Charta* által előírt, a nők elleni erőszakra vonatkozó kötelezettségek megszabják a tagállamok otthoni erőszakkal kapcsolatos kötelezettségeit.

1999 januárjában az Európai Parlament családon belüli erőszak elleni zéró toleranciát népszerűsítő akciót kezdeményezett. Ennek keretein belül az ún. *Eurobarométer-felmérés* vizsgálta meg, hogyan vélekednek az európaiak a nők ellen elkövetett családon belüli erőszakról. A közvélemény-kutatás keretében 1999-ben 15 tagállamban, a kutatást megismételve 2010-ben már 27 tagállamban ismételték meg a felmérést.⁴¹

Ettől az időponttól kezdve az Európai Unióban a családon belüli erőszakkal kapcsolatos instrumentumok száma megsokszorozódott. Közülük emelek ki néhányat:

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság **2006/C 110/15.** számú,⁴² nem kötelező érvényű véleményében kiemelten fontosnak tartja, hogy a családon belüli erőszak folytonos figyelmet követel. Az otthoni erőszakot, mint nőkkel szemben elkövetett erőszakként definiálja, ugyanakkor 2.3.4.-es pontjában kiemeli, hogy a jelenség a gyermekeket is érinti, de említést tesz az időskorúak bántalmazásáról és a bevándorló nők helyzetéről is. A vélemény 1.3. pontja szerint a probléma leküzdéséért

³⁸Morvai Krisztina: A családon belüli erőszakkal szembeni határozott állami fellépésért In: Fundamentum, 2004/3. szám, Budapest, Emberi Jogi Információs és Dokumentációs Központ Alapítvány, 146. oldal

³⁹http://ec.europa.eu/justice_home/daphnetoolkit/files/others/booklets/05_daphne_booklet_5_hu.pdf A Daphne-program családon belüli erőszak kapcsán szerzett tapasztalatairól készült tanulmány alapján Látogatva: 2012. 10. 27.

⁴⁰(85) 4-es

⁴¹http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_344_en.pdf Látogatva: 2012. 10. 27.

⁴²<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:110:0014:0018:HU:PDF> Látogatva: 2012. 10. 27.

elsősorban a tagállamok a felelősek, mivel ahogy majd a későbbiekben látni fogjuk, a tagállamok családon belüli erőszak szabályozására adott válaszai igencsak eltérőek. Ezért a Bizottság szerint egy összeurópai stratégiát kellene kidolgozni. Ösztönzi az Európai Bizottságot ennek megalkotásában. Ennek azonban első lépése, hogy a tagállamok nemzeti cselekvési terveket dolgozzanak ki. Szükség van törvényi szabályozásra, mindenekelőtt a rendőrség és az igazságszolgáltatás területén, támogatni kell a civil szervezeteket és tájékoztató kampányok segítségével kell felhívni az emberek figyelmét a problémára.

Az Európai Tanács Parlamenti Közgyűlése 2006-ban fogadta el az **1512 (2006)** számú határozatot, amely újra felszólította a tagállamok nemzeti parlamentjeit, hogy tegyenek meg mindent a jelenség visszaszorítása érdekében. Ehhez kapcsolódva fogadták el 2007-ben az **1817 (2007)** és az **1582 (2007)** számú ajánlásokat is. A gyerekekkel szembeni otthoni erőszakról is több ajánlás született.⁴³

Az Európai Parlament 2011. április 5-i állásfoglalása a **nők elleni erőszakkal szembeni fellépést célzó, új uniós politikai keret prioritásairól és körvonalairól**⁴⁴ szól. Többször is külön kiemeli a családon belüli erőszak problémáját, ugyanakkor különösebb kiemelés nélkül is tudjuk, hogy a nők ellen elkövetett erőszak színtere legtöbbször a családi otthon. Ezért, valamint mivel viszonylag „fiatal” ajánlásról van szó, egyes részeit fontosnak tartom megemlíteni.

Az állásfoglalás új, átfogó politikai megközelítést javasol. Szükség van új jogi irányelvre, a nőkkel szembeni erőszak eseteivel közvetlenül találkozó tisztviselők képzésére, hogy képesek legyenek a lehető legmegfelelőbben kezelni az efféle eseteket. Fontos továbbá, hogy az elkövetők a bűncselekmény súlyosságának megfelelő büntetést kapjanak. Kezdeményezi egy európai charta létrehozását is, amely rögzíthetné a nők elleni erőszak áldozatainak biztosítandó minimális segítségnyújtás szintjét (jogi segítségnyújtás, ideiglenes szállások, áldozatvédelem). Sürgeti a tagállamokat, hogy különösen a házasságon és a nem törvényesített intim kapcsolatokon belül és/vagy férfi hozzátartozó által elkövetett erőszakos közöszlést és nemi erőszakot ismerjék el

⁴³ Például: Nr N(85)4, a családon belüli erőszakról; Nr R (90)2, a családon belüli erőszakkal kapcsolatos teendőkről; 1121 (1990), a gyermeki jogokról; 1371 (1998), a gyermekek bántalmazásáról és elhanyagolásáról

⁴⁴ Az Európai Parlament 2011. április 5-i állásfoglalása a nők elleni erőszakkal szembeni fellépést célzó, új uniós politikai keret prioritásairól és körvonalairól (2010/2209(INI)) (2012/C 296 E/04)

bűncselekményként, azokban az esetekben, amikor az áldozat ehhez nem adja beleegyezését, továbbá biztosítsák, hogy az ilyen jellegű elkövetők ellen hivatalból is megindítható legyen a büntető eljárás. Továbbá az úgynevezett becsületgyilkosságokkal és női nemi szervek megcsönkítésével kapcsolatos ügyekben utasítsák el a kulturális, hagyományos vagy vallási gyakorlatokra történő hivatkozást, mint enyhítő körülményt. A gyermekeket illetően felszólítja a tagállamokat arra, hogy családon belüli erőszak miatt sérült gyermekek számára dolgozzanak ki az ehhez értő szakemberek speciális pszichológiai tanácsadásokat, az átélt trauma feldolgozása érdekében. Végül kiemelném még egy megfigyelőközpont létrehozásának javaslatát is, amely a nők elleni erőszakkal kapcsolatos bírósági ügyek jelentésére alapozva készíthetnének pontos statisztikákat.⁴⁵

3.3. Külföldi kitekintés

A családon belüli erőszak elleni állami fellépés Európa legtöbb országában törvények és stratégiák együtteséből tevődik össze. Az, hogy ki, mire fektet nagyobb hangsúlyt, annak gyakorlata változó. Ezek a megoldási modellek a nők elleni erőszak elleni fellépés és az általános emberi jogi megközelítés keretei között mozognak.⁴⁶

Európában *sui generis* tényállása van a családon belüli erőszaknak Franciaországban, Lengyelországban, Portugáliában, Spanyolországban és Svédországban. Közülük kettőt, a spanyol⁴⁷ és a svéd⁴⁸ modellt vizsgálom.

1998-ban fogadták el a **svéd** „*Kvinnofrid*”⁴⁹ törvény csomagot, hogy a nők egyenjogúságát számos jogi reform bevezetésével biztosítani tudják. Ennek keretében a svéd büntető törvénykönyv „*Szabadság és béke elleni bűncselekmények*” fejezetén belül új tényállást iktatott be, a nők integritásának súlyos megsértését. A bűncselekmény elkövetője kizárólag férfi, passzív alanya pedig az ő volt, vagy jelenlegi felesége vagy élettársa lehet. A svéd törvény tényállási eleme még a rendszeresség, a büntetési tétel

⁴⁵<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:296E:0026:0033:HU:PDF>

Látogatva: 2012. 10. 27.

⁴⁶ A családon belüli erőszak különböző aspektusai a szakemberek gyakorlatában, Bírónők Egyesülete 2010. június 25-én a távoltartás, mint a családon belüli erőszak áldozatainak megvédésére szolgáló eszköz új szabályainak alkalmazásáról, hatékonyságának vizsgálatáról rendezett konferencia In: Családi jog, 2010/4. szám, 33. oldal

⁴⁷ <http://nokjoga.hu/sites/default/files/filefield/2012-nane-patent-sui-generis.pdf> alapján

⁴⁸ <http://nokjoga.hu/sites/default/files/filefield/2012-nane-patent-sui-generis.pdf>,
www.europarl.europa.eu/hu/player.aspx?pid=31889a17-f71a-4b52-9878-0add6ed4c668, Kemény Gábor- Kemény Péter: A spanyol Guardia Civil családi bűncselekményekkel kapcsolatos feladatai In: Magyar Rendészeti, 2005/1. szám, A Rendőrtiszti Főiskola szakmai, tudományos folyóirata alapján

⁴⁹ jelentése: nők

pedig 6 hónap és 6 év közt mozog. A büntetés kiszabásánál fontos szempont, hogy a terhelt hányadik alkalommal követi el az illető nő integritásának súlyos megsértését.

Spanyolországban is *sui generis* tényállást alkottak és itt is elsősorban a nők ellen elkövetett erőszakként értelmezték a családon belüli erőszakot – csakúgy, mint Svédországban.

A spanyol büntető törvénykönyv, a *Código Penal* módosításakor a törvény megalkotói már meglévő büntetésnemeket bővítettek ki, valamint új tényállásokat is alkottak. Büntetésnemek bővítéseként új minősített eseteket fogalmaztak meg a testi sértés, a visszaélés, a fenyegetés és a kényszerítés körében: „Az 1. bekezdésben meghatározott cselekmények kettőtől öt évig terjedő szabadságvesztés büntetéssel büntetendő, ha a sértett a terhelt jelenlegi vagy volt felesége, volt, vagy házasságkötél nélkül egymással intim partnerkapcsolatban álltak akár élettársakként, akár együttélés nélkül.”⁵⁰ Mint ahogyan az a tényállási szövegből kitűnik, Spanyolországban elég tágan értelmezik a családon belüli erőszak alanyi körét. Ebbe a körbe tehát beletartoznak a házastársak, volt házastársak és bármely más partnerkapcsolat is, függetlenül attól, hogy fennállt-e életközösség a felek közt.

A családon belüli erőszak tényállásába tartoznak a *Código Penal* testi és lelki épség elleni bűncselekményei, az erkölcsi integritás elleni cselekmények, a szexuális önrendelkezési jogokat sértő bűncselekmények, továbbá bármely egyéb cselekmény, melyeket erőszak vagy megfélemlítés útján követnek el. Új tényállásként jelent meg a speciális testi sértés is, amely azokat a rendszeresen megnyilvánuló erőszakos bűncselekményeket bünteti, amelyek konkrét megnyilvánulási formától függetlenek, természetüknél vagy hatásuknál fogva büntetendők.⁵¹

Mind a svéd, mind a spanyol büntetőjogi szabályozás kapcsán felmerül a kérdés: alkotmányos-e, ha egy bűncselekmény sértettjeként kizárólag nőket határozunk meg?

Kiemelném, hogy különösen Spanyolországban a büntetőjogi szabályozás egy nagyon összetett, komplex szabályozásnak csak egy szelete volt 2004-ben. Az, hogy a családon belüli erőszak visszaszorításának európai élvonalába tartoznak nem a büntetőjog *sui generis* tényállása miatt van, sokkal inkább amiatt, hogy az állam

⁵⁰ <http://nokjoga.hu/sites/default/files/filefield/2012-nane-patent-sui-generis.pdf> Látogatva: 2012. 10. 27.

⁵¹ Código Penal, 153. cikkely

rengeteg pénzt és energiát fektetett egy hatékonyan működő szervezetrendszer létrehozásába.

Különleges bíróságokat állítottak fel és az ott dolgozó bírókat és jogászokat külön képezték a családon belüli erőszakkal kapcsolatos esetek kezelésére. Ez Magyarországon mai napig problémát jelent, hogy sem a bírósági, sem a rendőrségi szervezetrendszer nem rendelkezik a családon belüli erőszak kezeléséhez nélkülözhetetlen speciális tudással. És mivel nincsen egységes irányelv, a bírákat sokszor saját előítéleteik vezérlik 1-1 ítélet meghozatalánál. A spanyol speciális bíróságok gyors eljárási rend keretei között dolgoznak, melyet a kormány dolgozott ki. Akár néhány napon belül döntés születhet, nem húzódnak el évekig a perek. Az ítélet utáni legjellemzőbb lépés a távoltartó végzés, amelyhez a kapcsolattartás és kommunikáció tiltása mellé egy sor jog is járul, nem a büntetőjogból, hanem a szociális jogból fakadóan. Ilyen például a gyerek joga az iskolaváltáshoz, vagy a munkahelyváltás joga, ha vannak más elérhető pozíciók. Létezik a szociális lakáshoz való jog is Spanyolországban.

Természetesen a családon belüli erőszak a spanyoloknál is tabu témának számított. Azonban az új szabályozási rendszer ezen sokat változtatott. A bántalmazott nők jogi és pszichológiai segítséget is kaphatnak speciális központokban, ahol az áldozatok átlagosan 18 hónapot töltenek el. Kihaszználva a segítséget hatékonyabban tudnak újra integrálódni a társadalomba. Továbbá az ők maguk vagy barátaik, rokonaik ingyenes segélyszámot hívhatnak teljesen anonim és bizalmas adatkezelés mellett.

A nemi alapú erőszak ellen különleges rendőri egységekkel igyekszik fellépni a spanyol állam. A speciális egységet pszichológusok, bírók és szociális munkások képezik ki. Amint a bíró kiadja a távoltartási végzést, a fő feladata az egységnek egy, az áldozat igényei alapján készített speciális biztonsági terv kimunkálása. Ezek az intézkedések megalapozzák a nők bizalmát, akik ennek hatására egyre többen mernek feljelentést tenni, ha családon belüli erőszakos bűncselekménynek esnek áldozatául. Egy ilyen rendőri egység 2 nőből és egy férfiből áll és körülbelül 300 nőt tud támogatni évente. Civil öltözéket és civil autót használnak, hogy az áldozat biztonságban érezze

magát és, hogy ne kelljen szégyenkeznie a szomszédok előtt. 2009-ben munkájuknak köszönhetően 20-al kevesebb spanyol nőt ölt meg a partnere, mint 2008-ban.⁵²

A komplex szabályozás rengeteg pénzbe került a spanyol államnak, az első öt év alatt mintegy 800 millió eurót igényelt. Jelen gazdasági helyzetben ez óriási teher lenne Magyarországnak, azonban érdemes fontolóra venni, hiszen a skót példa is hasonló sikerekről tanúskodik.

Skóciában ugyan nincsen *sui generis* büntetőjogi tényállása a családon belüli erőszaknak, ugyanakkor a bírói és a rendőri szervezetrendszer a spanyol modellhez hasonló átszervezésével a skótok is jelentős sikereket értek el.

2005-ben **Skóciában** létrehoztak egy külön családon belüli erőszakos cselekmények vizsgálatára szakosodott bíróságot. 2009-ben 2000 esetet tárgyalt ez a speciális bíróság. Az egyes esetek tudomásra jutását követően már az elkövetést követő héten lezajlik az első tárgyalás. A bíróság minden tagja a témában jártas elismert szakember, így az eljárás során segítik a sértettet abban, hogy minél kíméletesebben éljék át újra a felidézett eseményeket. Statisztikák alapján egy átlagos bíróságon az esetek 50%-ában sikerül a bírakat meggyőzni családon belüli erőszakos eset megtörténtéről. Ezen a speciális bíróságon, éppen a nagyon szaktudás és felkészültség miatt, ez az arány 86 %. Skóciában a rendőrség munkája is rendezettebb a probléma megoldását tekintve, mint hazánkban. Külön csapatokat állítottak fel, akik csak a családon belüli erőszakkal kapcsolatos esetek felderítésével foglalkoznak.⁵³

Szintén nincsen önálló büntetőjogi tényállása **Ausztriában** sem a családon belüli erőszaknak, ellenben külön törvényt alkottak⁵⁴ és a gyakorlatban is sikeresek az ún.

⁵² www.europarl.europa.eu/hu/player.aspx?pid=31889a17-f71a-4b52-9878-0add6ed4c668 Látogatva: 2012. 10. 27.

⁵³ http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/8672758.stm Látogatva: 2012. 10. 27.

⁵⁴ 1996. november 26-án fogadta el a Ausztria szövetségi törvényt a nők védelméről a családon belüli erőszakkal szemben. *Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt*. Németországban és Svájcban is külön törvény szabályozza a családon belüli erőszakot.

*Duluth-modell*⁵⁵ segítségével. A 2004 áprilisában kidolgozott, távol tartásról szóló törvényjavaslat egyébként nagyrészt az osztrák mintára készült.⁵⁶

A rendszer hosszas bemutatása helyett inkább néhány követendő példát emelek ki, amelyek igénye már az előző rész Európai Unió instrumentumaiban is megjelentek:

Magyarországon a könnyű testi sértésért vagy a szexuális erőszakért csak magánindítványban lehet feljelentést tenni, tehát az áldozatnak kell lépnie, addig többek közt Ausztriában hivatalból indítanak eljárást a bántalmazók ellen, ha észlelik a bajt. Ausztriában a törvény úgy rendelkezik, hogy minden erőszakos bűncselekménynél az állam kezdeményezi az elkövető felelősségre vonását, amint a rendőrség is megtudja, hogy mi történt. Az áldozat hozzájárulása nem kell az eljárás megindításához. Ausztriában a kiérkező rendőrök egyből két hétre szóló tilalmat rendelhetnek el, amelynek betartását legalább egyszer ellenőrzi a rendőrség a két hét alatt. A belépési tilalmat akkor is kiszabhatják, ha az áldozat erőszak miatt a rendőrségnél bejelentést tesz, és további erőszaktól tart, de a rendőrséget nem a helyszínre hívják ki. Az osztrák törvények azt is biztosítják, hogy valaki lelki erőszak esetén is ideiglenes intézkedést kérjen.⁵⁷

Tehát a családon belüli erőszak megfékezését szolgáló külön törvény alapján a rendőrség a családon belüli bármilyen erőszakos jellegű cselekményt megvalósító elkövetőt kitilthatja a sértett lakóhelyének közvetlen környezetéből, és 10 napon belül megtilthatja neki a visszatérést. Ez alatt a családjogi bíróság kiadhatja a védelmi határozatot, amely három hónapon belül nem engedi meg az elkövető visszatértét lakóhelyére. Ez még abban az esetben is fennáll, ha a sértett vissza kívánná fogadni a bántalmazó felet. A törvény kihirdetésével egyidejűleg megalakultak az intervenció központok, amelyek az áldozattá vált nőknek nyújtanak támogatást. A rendőrség a távolságtartás elrendelésével egyidejűleg köteles értesíteni a központot.

⁵⁵ A Minnesota állambeli Duluth városából indult projekt a családon belüli erőszak visszaszorítására. DAIP: Domestic Abuse Intervention Projekt, azaz Összefogás a Családon Belüli Erőszak Kezelésére. 1981-ben jött létre. Az családon belüli abúzusokat nem tekintette többé magánügynek. A modell a konfliktus megoldásaként nem a sértett menekülését, hanem az elkövető eltávolítását garantálja, biztosítva ezzel a sértett biztonságos lakhatását.

⁵⁶ Kemény Gábor: Piros lap az erőszaknak Ausztriában In: Belügyi Szemle, 2006/3. szám, Budapest, Belügyminisztérium, 113. oldal

⁵⁷ <http://www.origo.hu/itthon/20120915-mire-lenne-jo-ha-onallo-buncselekmeny-lenne-a-csaladon-beluli.html> Látogatva: 2012. 10. 27.

Ausztóriában jelenleg huszonhárom anyaotthon található. Ezeket a tartományok tartják fenn, állami kezelésben vannak, de tartományonként legalább egy intézményben 24 órás segélyvonalat kell működtetni, és azonnali elhelyezést kell biztosítani az arra rászorulóknak.⁵⁸

⁵⁸ http://nol.hu/archivum/asszony_verve_jo_ Látogatva: 2012. 10. 27.

4. A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK ELLENI HAZAI FELLÉPÉS⁵⁹

„Meggyilkolta 12 éves kisfiát egy apa, aki már évek óta fenyegetőzött családjával. Anya és gyermeke folyamatos bántalmazásáról és halálfélelméről számos hatóság tudott, de semmit nem tettek az életveszélyes folyamat megállítására, a gyilkosság megakadályozása érdekében.”⁶⁰ 2002. szeptember 20-án kezdődött az országos mozgalom a családon belüli erőszak visszaszorításáért.⁶¹

Ezen a napon a meggyilkolt kisfiú édesanyja és több jogvédő közreadott egy **petíciót**, melyben felszólították az országgyűlést, a kormányt és annak illetékeseit, hogy még az év végéig alkossanak jogszabályokat és tegyenek intézkedéseket a családon belüli erőszak visszaszorítása érdekében.

Szintén 2002-ben az **ENSZ női jogi bizottsága (CEDAW)** is intézkedésre szólította fel Magyarországot⁶²: *„A bizottság sürgeti a részes államot, hogy tekintse első rendű feladatának a nők ellen a családban és a társadalom más színterein irányuló erőszak leküzdését szolgáló intézkedések bevezetését...”⁶³*

Ezek után a **2002. október 2-ai országgyűlési ülésen** napirend előtt felszólaltak a pártok képviselői, akik egyhangúlag sürgették az intézkedéseket.

Az első konkrét intézkedés a **34/2002. (BK. 24.) BM utasítás** volt, amely különösen a családon belüli erőszak áldozatainak védelme érdekében alkalmazott intézkedések hatékonyságának növeléséhez szükséges feladatokról rendelkezett. Erre figyelemmel az országos rendőrfőkapitány a családon belüli erőszak kezelésével és a kiskorúakkal kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására adta ki a **13/2003. (III. 27.) ORFK intézkedést**.⁶⁴ Tapasztalatok szerint a rendőrségi szemléletváltás jelentős

⁵⁹ 5. függelék része

⁶⁰ Morvai Krisztina: A családon belüli erőszakkal szembeni határozott állami fellépésért In: Fundamentum, 2004/3. szám, Budapest, Emberi Jogi Információs és Dokumentációs Központ Alapítvány

⁶¹ Morvai Krisztina-Simek Kitti: Kitti Rettetés és erőszak-otthon, Budapest, 2005, Rejtjel Kiadó, 5. oldal

⁶² Mind az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye, mind a CEDAW Egyezmény a magyar belső jog részét képezik, így az egyezmények végrehajtását ellenőrző bizottságok ajánlásai Magyarország számára kötelezőek.

⁶³ Morvai Krisztina: A családon belüli erőszakkal szembeni határozott állami fellépésért In: Fundamentum, 2004/3. szám, Budapest, Emberi Jogi Információs és Dokumentációs Központ Alapítvány, 145. oldal

⁶⁴ Morvai Krisztina: A családon belüli erőszakkal szembeni határozott állami fellépésért In: Fundamentum, 2004/3. szám, Budapest, Emberi Jogi Információs és Dokumentációs Központ Alapítvány, 148. oldal

sikereket ért el, családon belüli erőszak esetén a rendőröknek minden esetben ki kell menniük a helyszínre.

A petíció legnagyobb eredménye a családon belüli erőszak megfékezésére és hatékony kezelésére irányuló nemzeti stratégia kialakításáról szóló **45/2003. (IV. 16.) évi országgyűlési határozat** volt. Ebben a határozatában kérte fel az országgyűlés a kormányt, hogy 2004. március 31-ig erre szakosodott társadalmi szervezetekkel⁶⁵ karöltve dolgozzák ki és terjesszék az országgyűlés elé az ún. „távoltartó rendelkezés” bevezetését a magyar jogba, hiszen ez Európa más országaiban akkor már működött. A határozat rögzíti, hogy eleget kell tennie az országnak a nemzetközi egyezményeknek és határozatoknak, ennek érdekében a jelenleginél is hatékonyabb intézkedésekre és együttműködési formákra van szükség. A családon belüli erőszak nem magánügy, ezért van szükség egy nemzeti stratégiára, ezért van szükség a megfelelő szabályok megalkotására. A **115/2003. (X. 28.) országgyűlési határozat** pedig 7.3. pontjában dolgozza ki a családon belüli erőszak és annak megelőzésének konkrét stratégiáját.⁶⁶

Az országgyűlési határozatok eredményeképpen 2004 áprilisában benyújtásra került a **T/9837. számú törvényjavaslat**, amely az ideiglenes távoltartás szabályozását tartalmazta.⁶⁷

Az országgyűlés 2005. július 4-én elfogadta azt a Btk. módosítást (**2005. évi XCI törvény**), amely tartalmazza a távoltartást, mint a pártfogó felügyelet keretében megállapítható magatartási szabályt. Ennek értelmében amennyiben a büntetés kiszabását a bíróság próbaidőre elhalasztja, a szabadságvesztés végrehajtását próbaidőre felfüggeszti, vagy a szabadságvesztésre ítéltet feltételes szabadságra bocsátja, illetve amennyiben az ügyész a vádemelést elhalasztja, külön magatartási szabályként elrendelheti, hogy a pártfogolt a bűncselekmény sértettjétől, illetőleg annak lakásától,

⁶⁵ Például 1994-ben megalapult NANE- Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen

⁶⁶ Kapossyné Czene Magdolna: A távoltartás első két éve a bíróságok szemszögéből, In: NANE Egyesület - Patent Patriarchátust Ellenzők Társasága, Rendszerbe Zárva (Hogyan kezeli az igazságügyi rendszer igazságügrendszer a nők és gyerekek elleni férfierőszak jelenségét ma Magyarországon?), Budapest, 2009, Demax Művek, 110. oldal

⁶⁷ Kapossyné Czene Magdolna: A távoltartás első két éve a bíróságok szemszögéből, In: NANE Egyesület - Patent Patriarchátust Ellenzők Társasága, Rendszerbe Zárva (Hogyan kezeli az igazságügyi rendszer igazságügrendszer a nők és gyerekek elleni férfierőszak jelenségét ma Magyarországon?), Budapest, 2009, Demax Művek

munkahelyétől, vagy attól a nevelési-oktatási intézménytől, ahová a sértett jár, tartsa távol magát.⁶⁸

A Btk. módosítása mellett szükséges volt az is, hogy ne csak büntető eljárás lezárását követően lehessen rendelkezni távoltartásról. Ezért „Távoltartás” címmel az 1998. évi XIX. törvény (Be.) módosításáról szóló **2006. évi LI. törvény** értelmében a büntető eljárás része lett, mint büntetőeljárási kényszerintézkedés.⁶⁹ A büntetőeljárás során rendelhető el, abban az esetben, ha szabadságvesztés büntetéssel büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanúja merül fel. A cél tehát egy megfelelő és gyors védelmi eszköz létrehozása volt a sértettek részére.⁷⁰

Szintén a családon belüli erőszak problémája hívta életre a Btk.-ban szereplő **zaklatás tényállását**, amely **2008. január 1-jétől** hatályos. (Btk. 176/A.§)

A 2006-os büntető eljárásjogi törvénymódosítás a gyakorlatban nem hozta meg a tőle várt eredményeket, ezért megalkották a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló **2009. évi CXXII. törvényt**. Ennek célja, hogy még azelőtt kezelje a családon belüli erőszak problémáját, mielőtt egy súlyosabb helyzet, adott esetben egy bűncselekmény végrehajtása bekövetkezne.⁷¹

A fent említett törvényt az országgyűlés ellenszavazás nélkül elfogadta, azonban a köztársasági elnök aláírás helyett az Alkotmánybírósághoz fordult, mivel alkotmányellenesnek találta a törvény távoltartás alapjául szolgáló erőszak fogalmát és a hozzátartozók meghatározását. Az Alkotmánybíróság **53/2009. (V. 6.) AB határozatában**⁷² megállapította, hogy a kifogásolt 1. § (1)⁷³ és (5)⁷⁴ bekezdések valóban

⁶⁸ <http://www.parlament.hu/irom39/06958/06958.pdf> 332. oldal Látogatva: 2012. 10. 27.

⁶⁹ Kapossyné Czene Magdolna: A távoltartás első két éve a bíróságok szemszögéből, In: NANE Egyesület - Patent Patriarchátust Ellenzők Társasága, Rendszerbe Zárva (Hogyan kezeli az igazságügyi rendszer igazságügrendszer a nők és gyerekek elleni férfierőszak jelenségét ma Magyarországon?), Budapest, 2009, Demax Művek 112. oldal

⁷⁰ <http://www.parlament.hu/irom39/06958/06958.pdf> 332. oldal Látogatva: 2012. 10. 27.

⁷¹ <http://www.parlament.hu/irom39/06958/06958.pdf> 332. oldal Látogatva: 2012. 10. 27.

⁷² <http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/1B31DD876BDBF52FC1257A250047730E?OpenDocument>

⁷³ 1. § (1) bekezdésében definiált – erőszak miatt ideiglenes megelőző távoltartás címén 72 órára, illetve megelőző távoltartás során 30 napra az ingatlan elhagyására lehet kötelezni. Az akkori köztársasági elnök szerint – tekintettel az erőszak fogalmának túl tág voltára is – ez az alapjog korlátozás aránytalanságot eredményez.

⁷⁴ Szintén aránytalanságot okoz, hogy a Törvény 1. § (5) bekezdése a hozzátartozó fogalmát kitágítja, az 1. § (1) bekezdése szerinti erőszakot el lehet követni „együttélés nélkül bensőséges kapcsolatban álló személy” sérelmére is (így a saját otthon használatának a megtiltása a bensőséges kapcsolatban álló személy elleni erőszak esetén is alkalmazható). Az indítványozó úgy véli, hogy a

alkotmányellenesek.⁷⁵ Fenti törvény elfogadására úgy került sor, hogy az említett aggályos bekezdéseket egyszerűen kivették belőle.

Jelen, 2012-es év családon belüli erőszakkal kapcsolatos szabályaihoz tehát az ismertetett előzményeken át vezetett az út.

2012. szeptember 17-én Magyarország országgyűlése új „*Hogyan...?*”-ról döntött: 336 igen szavazattal, ellenszavazat nélkül, 10 tartózkodással egyetértettek azzal a népi kezdeményezéssel, mely szerint legyen önálló büntetőjogi törvényi tényállása a családon belüli erőszaknak.

Az önálló büntetőjogi tényállás szükségességét Halász Pálma, magánszemély 2012 tavaszi aláírásgyűjtése helyezte ismét a figyelem középpontjába. Körülbelül 2 hónap alatt 103 ezer aláírást gyűjtöttek segítőivel, annak érdekében, hogy a parlament önálló büntetőjogi törvényi tényállásban büntesse a családon belüli erőszakot, így átadták az aláírásgyűjtő íveket az Országos Választási Irodának. Az Iroda elnöke H/7685 számú határozatában megállapította a népi kezdeményezés érvényességét.⁷⁶

2012. június 18-án az országgyűlés elnöke felszólította az illetékes, Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi Bizottságot (a továbbiakban: Bizottság), hogy tárgyalják meg a népi kezdeményezés napirendre vételét.

A Bizottság szeptember 10-én tett vitát előkészítő ajánlásában 7 igen, 17 nem és 1 tartózkodás mellett nem támogatta a népi kezdeményezést, ennek ellenére a lezajlott parlamenti vitát követő ülésen, továbbá az új Büntető törvénykönyv kapcsán lezajló viták során sem támogatták az új tényállást. Szeptember 17-én, mindezek ellenére mégis elfogadásra került a javaslat: szükség van az új tényállásra.

Másnap a Magyar Közlöny is kihirdette⁷⁷, szeptember 21-én pedig az Emberi Erőforrások Minisztériumában megalakult az ezzel foglalkozó munkacsoport. Arra tettek ígéretet, hogy decemberre elkészülnek a törvényjavaslattal.⁷⁸

hozzátartozói fogalom- meghatározás által túl tág az a személyi kör, akit a távollét érint.

⁷⁵ <http://www.fundamentum.hu/sites/default/files/09-2-08.pdf> 113. oldal Látogatva: 2012. 10. 27.

⁷⁶ <http://www.parlament.hu/irom39/07685/07685-0001.pdf> Látogatva: 2012. 10. 27.

⁷⁷ 60/2012. (IX. 18.) OGY határozata Magyar Közlöny 2012. évi 122. szám 20387. oldal

⁷⁸ http://hvg.hu/itthon/20120921_Munkacsoport_irja_a_csaladon_beluli_erosz Látogatva: 2012. 10. 27.

5. MAGYAR JOG ÉS A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK
PROBLEMATIKÁJA: AVAGY MENNYIRE SZOLGÁLJA A JELENLEGI
BÜNTETŐJOGI SZABÁLYOZÁS A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK
MEGFÉKEZÉSÉT?

5. 1. Fizikai bántalmazással kapcsolatos bűncselekmények

A megyei bíróság⁷⁹ a vádlottat, halált okozó testi sértés büntette miatt 2 év 8 hónapi börtönbüntetésre ítélte, és elrendelte kényszergyógyítását. A tényállás lényege a következő: *„A vádlott ittas állapotban nemegyszer tettelegesen bántalmazta élettársát, a sértettet megpofozta, hajánál fogva húzta be a fürdőszobába, ott a tust a szájába nyomta, csizmával rugdosta fojtogatta stb. 1994. december 9-én a vádlott ugyancsak bántalmazta a sértettet. A sértett rosszul lett. Az ügyeletes orvos eszméletlen állapotban találta, pulzusa nem volt mérhető. Szájából véres, habos váladék ürült. Állapotát az orvos haldoklónak ítélte meg, megkísérelte az újraélesztést, de az nem vezetett eredményre. A sértett halála erőszakos úton, kettős bélfodorszakadás következtében kialakult hasúri vérzés következtében jött létre. A sérülések és a bekövetkezett halál között egyenes okozati összefüggés áll fenn.”*⁸⁰

Mivel az 1. függelék alapján is láthatóan a testi sértés bűncselekménye valósul meg leggyakrabban a családokban, a testi sértést vizsgálom a továbbiakban.

Ez a fizikai bántalmazások „alfája”, ugyanis általában a terror pofonnal kezdődik. Azokban az esetekben, ahol emberölés történik, a cselekményt legtöbbször hosszú időn át tartó bántalmazás előzi meg- ahogy az a jogesetből is látszik.

A fizikai fájdalomkeltés megnyilvánulásai - hasonlóan a lelki és szexuális abúzusok megnyilvánulásáig – nem sorolhatóak fel kivétel nélkül, hiszen a bántalmazók fantáziája kimeríthetetlen. Leggyakoribb elkövetési módok a felpofozás, ellökés, pusztakézzel vagy eszközzel való ütlegelés, rúgás, fojtogatás.

A büntetőjog nem tesz különbséget verés és verés között! Történjék az a nyílt utcán idegenek között, vagy a négy fal között családtagok relációjában, azt a jogszabály ugyanúgy büntetni rendeli. Tehát a jelenlegi szabályozás teljes körű védelmet biztosít

⁷⁹ Morvai Krisztina: Terror a családban, Budapest, 1998, Kossuth Könyvkiadó, 46. oldal

⁸⁰ Morvai Krisztina: Terror a családban, Budapest, 1998, Kossuth Könyvkiadó, 46. oldal

annak, aki igénybe kívánja venni. A hangsúly sokszor azon van: igénybe kívánja-e venni? Ugyanis, példának okáért a könnyű testi sértés⁸¹ magánvádas bűncselekmény.⁸²

Könnyű testi sértés esetén az esetek elenyésző százalékában indul büntetőeljárás. Egyrészt a sértett szégyelli, másrészt súlyosabb bántalmazásoktól tart. Így külföldi példa (lásd. Ausztria), illetve Uniós instrumentumok alapján javaslom, hogy a könnyű testi sértés is közvádas bűncselekmény legyen.

2. 2. Lelki bántalmazással kapcsolatos bűncselekmények

*„Az asszony a gyerekekre tekintettel megpróbált minden összeütközést kerülni, túrt, engedelmeskedett. A férfi gúnyolódva fenyegette feleségét. Láttá, hogy emiatt a felesége minden alkalommal félt, ideges lett...Meghatározta, hogy mikor mehet fodráshoz, mire költhet. Nem engedte például, hogy a gyerekeknek ruhát vegyen...Az asszony édesanyja betegeskedett, a férj nem engedte, hogy egyedül meglátogassa, ahogy nagyszüleihez és más rokonaihoz sem mehetett egyedül.”- olvasható egy bírósági határozat tényállási részében.*⁸³

A Btk. különös részi tényállásai közt nincsen olyan, amelynek eleme lenne a lelki sérülés okozása, sem eredmény, sem minősített eset formájában.

Testi sértés, emberölés, erőszakos közöszlés, kiskorú veszélyeztetése- a Btk. ezen bűncselekmények sértetti körét akkor is védelmezi, ha az eset családon belül történik meg. Pontosan azért nincsen taxatív felsorolás arra nézve, hogy milyen esetekben, hol „kell” elcsattannia a pofonnak, mert a lényeg pont az: bárhol is csattanjon el az a pofon, a sértett jogosult az őt megillető védelemhez. Ami most még inkább fontos: Ezek a bűncselekmények általában érzelmi bántalmazással is párosulnak. Mit tehet ennek megfékezése érdekében az *ultima ratio*?

Vegyük például a kiskorú veszélyeztetését: a hatályos törvényszöveg a kiskorú testi-értelmi-erkölcsi veszélyeztetése mellett a lélek egészségét nem sorolja a védeni rendelt jogi tárgyak közé.⁸⁴ Európa más országaiban az érzelmi védelem is fontos. Például a Német Szövetségi Köztársaság büntető törvénykönyve 225. § (3)

⁸¹ Btk. 170. § (1)

⁸² Btk. 170. § (8)

⁸³ Morvai Krisztina: Terror a családban, Budapest, 1998, Kossuth Könyvkiadó, 47-48. oldal

⁸⁴ Dénes Veronika: Néhány gondolat a lelki abúzusról In: Belügyi szemle 2005/9. szám, Budapest, Belügyminisztérium

bevezetésének 2. pontja alapján „legalább egyévi szabadságvesztéssel büntetendő az, aki az oltalomra szoruló személy testi, illetve lelki fejlődését károsodásnak teszi ki, veszélyezteti.” Ezt hasonlóan fogalmazzák meg a svájci, valamint a francia büntető kódexek is. A 2012 tavaszán benyújtott, T/6985. törvényjavaslatban – új Btk. tervezet – a gyermek érzelmi fejlődésének biztosítását már a hazai törvényalkotók is fontosnak tartották: „A kiskorú nevelésére, felügyeletére, vagy gondozására köteles személy, aki e feladatából eredő kötelességét súlyosan megszegi, és ezzel a kiskorú testi, értelmi, erkölcsi vagy érzelmi fejlődését veszélyezteti, büntetett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető.”⁸⁵ Tehát a kiskorúak esetében ezentúl vizsgálni fogják a lelki sérüléseket is.

Ugyanezen törvényjavaslatban új tényállásként jelent meg az *együtt élők közötti lelki bántalmazás* is. Ahogyan azt már említettem: sajnos a lelki megalázás is szerves része a családon belüli erőszaknak. Sőt lényegében ez a kiindulópontja a fizikai és szexuális bántalmazásnak, esetleges elhanyagolásnak is. A jogalkotó célja tehát az imént felsorolt súlyosabb következmények megelőzése lett volna az új tényállás megalkotásával.

Testi bántalmazások, szexuális bántalmazások lelki sérülésekkel párosulhatnak. A sorozatos megaláztatások miatt a bántalmazott gyermek vagy partner öngyilkosságot kísérelhet meg, alkoholizálni kezdhet, fokozott agresszív feszültség és zaklatottság tünetei mutatkozhatnak meg rajta, szoronghat, rémálmok gyötörhetik. Éppen ezért sokan pszichoterapeuta kezelésre szorulnak.

Az együtt élők közötti lelki bántalmazással a törvényalkotó új eszközt akart adni a sértettek kezébe. A javaslat indoklása szerint⁸⁶ az alábbiak voltak a jogalkotók elképzelései: „A bántalmazás elkövetési magatartása erőszakos, amely irányulhat személy vagy dolog ellen is. Tettelegesség nem szükséges, elegendő a támadó jelleg. Ahhoz azonban, hogy ez tényállásszerű legyen azt rövid időközönként, vagy tartósan, huzamosabb ideig tanúsítani kell. A bűncselekmény célzatos (a közös háztartásban vagy egy lakásban élő házastárs, a volt házastárs, az élettárs, a volt élettárs, egyenes ágbeli rokon, stb. valamit tegyen, ne tegyen, vagy eltűnjön), és eredmény-bűncselekmény (lelki szenvedés). A tényállás nem a lelki sérülést kívánja meg eredményként, hanem a lelki

⁸⁵ 2012. évi C. törvény 208§ (1)

⁸⁶ <http://www.parlament.hu/irom39/06958/06958.pdf> Látogatva: 2012. 10. 27.

szenvedést, ezzel is kifejezésre juttatja, hogy nem egyszeri elkövetésről van szó, hanem folyamatos, hosszabb ideje kifejtett magatartásról (pl. verbális megalázás, gyötrés)”. A tényállás a pszichikai bántalmazás ellen nyújt védelmet, a tetteges bántalmazást a hatályos Btk. tényállásai a törvényalkotó véleménye szerint lefedik. A lelki szenvedés tünete lehet pl. a szorongás, stressz, alvásképtelenség, gyomorgörcs. A javaslat a büntetőeljárás megindítását e bűncselekmény esetén magánindítványhoz köti. Kérdés: mindez hogyan működne a gyakorlatban? Hogyan bizonyíthatjuk a bíróságon a lelki bántalmazást?

Dr. Sándor Zsuzsa büntető jogász véleménye szerint a lelki bántalmazások bizonyítása családon belüli erőszak esetén szinte lehetetlen.⁸⁷ A következő példát fent hivatkozott cikkében olvastam: Képzeljünk el egy bírósági tárgyalást, ahol a férj a vádlott, a feleség a sértett. A feleség magánindítványra jelenti a férjét, mert az, véleménye szerint lelki erőszakot alkalmaz vele szemben. Nem engedi, hogy védekezzenek a terhesség ellen, annak ellenére, hogy az asszony már nem szeretne több gyereket. A férj elveszi fogamzásgátló piruláit és válással fenyegeti. Továbbá folyamatosan azt ismételteti a közös gyermekeiknek, hogy édesanyjuk már nem szereti őket, mert nem akar nekik kistestvért szülni. Ezzel szemben a férj vallomásában azt állítja, hogy amiket felesége elmondott nem igazak. Imádja a családját. A gyermekvállalást még korábban felesége említette neki és a gyógyszert azért tette el, mert attól felesége többször is rosszul lett, így akarta őt az újabb rosszullétektől megóvni. A gyerekeknek pedig pont azt mondogatja mindig, hogy attól, hogy kistestvérük fog születni, édesanyjuk ugyanúgy fogja szeretni őket, mint addig. Hogy dönt a bíró? Szemben áll egy állítás és egy tagadás. Tanúk száma: nulla. Egyetlen megoldás marad: bizonyítékok hiányában felmenti a vádlottat.

Pontosan bizonyíthatatlansága miatt a törvényalkotók is belátták tehát, hogy a **büntetőjog sajnos nem alkalmas a társadalom összes gondját orvosolni**, így ezt sem. Ugyanakkor Dr. Sproncz Júlia, jogvédő álláspontja a következő: *„A lelki bántalmazás esetében kifejezetten attól kell tartani, hogy maguk a bántalmazók fogják kihasználni a törvényt. Az egyik legismertebb bántalmazói taktika ugyanis, hogy saját magukat adják elő bántalmazottként, sok esetben fizikai erőszak áldozataként. Amikor a bántalmazó férfi nekitámad a nőnek, a nő védekezik. Az eközben keletkezett sérülésekkel a*

⁸⁷<http://www.hir24.hu/jogasz/2012/06/27/ne-vard-azt-a-buntetojogtol-hogy-eleted-minden-gondjat-megoldja/> Látogatva: 2012. 10. 27.

*bántalmazó rögtön rohan az orvoshoz látteleért. Sok esetben előfordul az is, hogy felhergelik, provokálják a nőt, amíg önmagukból kikelve üvölteni nem kezdenek, és ezt gyorsan felveszik diktafonra, bizonyítva saját lelki bántalmazásukat.*⁸⁸ **Mindezeket megfontolva tehát az együtt élők közötti lelki bántalmazás tényállása kikerült a javaslatból, nem fog szerepelni az új büntető kódexben.**

*„Elég gyakori volt, hogy egyszerűen megfogta a hamutartót és a tartalmát a fejemre borította. Nem fájdalmat okozni akart, hiszen olyankor az egész hamutartót vágta a fejemhez, hanem csak megalázní.”*⁸⁹ Ugyanakkor az ehhez hasonló esetekből látjuk, hogy a lelki bántalmazás nagyon sokszor párosul a testi sértéssel, így amikor a bíró testi sértés miatt ítéli el az elkövetőt, az gyakorlatilag a lelki bántalmazásáért is felel. A kettőt ebben az esetben nem lehet elválasztani. Hiszen hiába lelki megalázás volt az elkövető célja, mégiscsak testi sértést valósított meg cselekedetével.

5. 3. Szexuális bántalmazással kapcsolatos bűncselekmények

*„Akit megerőszakoltak egy szörnyű emlékekkel él együtt. Akit férje erőszakolt meg, az a tettessel.”*⁹⁰ A szexuális erőszak a házasságon belüli bántalmazási folyamat része, az elkövető hatalomgyakorlási vágyának egyik megnyilvánulási formája. Általánosságban elmondható, hogy ahol szexuális bántalmazással kapcsolatos bűncselekmények megtörténnek, ott a bántalmazás többi fajtája is jelen van: *„Hol csak megvert, hol megerőszakolt. Általában, ha nappal jött haza részegen, akkor megvert, ha éjjel, akkor megerőszakolt.”*⁹¹

1997-ben a nemi erőszak büntetőjogi tényállását módosították. Kivették belőle azt a passzust, miszerint csak házastársi kapcsolatokon kívül lehet elkövetni szexuális erőszakot. Tehát a törvény 1997 óta a bántalmazottaknak lehetőséget biztosít arra, hogy büntető eljárást kezdeményezzenek. A módosítás indoklása szerint a házastársak házasságkötésükkel nem mondanak le szexuális önrendelkezési jogukról és ezen a házasság ténye mit sem változtat. Adott tehát a szabály, de azt kell, hogy mondjam ritkán élnek vele. Ahogy azt a függelékben látható táblázatok, grafikonok is bizonyítják: a legtöbb sértett szégyelli magát és fél, ezért továbbra sem tesz feljelentést. Erőszakos

⁸⁸ <http://www.stop.hu/belfold/buncselekmeny-lesz-a-lelki-bantalmazas-miert-nem-orulnek-a-nok/1056058/> Látogatva: 2012. 10. 27.

⁸⁹ Morvai Krisztina: Terror a családban, Budapest, 1998, Kossuth Könyvkiadó, 38. oldal

⁹⁰ Morvai Krisztina: Terror a családban, Budapest, 1998, Kossuth Könyvkiadó, 65. oldal

⁹¹ Morvai Krisztina: Terror a családban, Budapest, 1998, Kossuth Könyvkiadó, 54. oldal

közösülés esetében pedig ez csak magánindítványra tehető meg. Ezért javaslom itt is, ahogyan a könnyű testi sértés esetében tettem, hogy a házastársak közötti nemi erőszak esete is közvádas legyen.

„Tudtam, hogyha nemet mondok vagy ellököm magamtól, megint nagy őrjöngést csap és tör-zúz. Ezt nem tehettem meg a gyerekeimmel, így az ő nyugalmuk érdekében inkább becsuktam a szememet és vártam, hogy túl legyen rajta.”⁹² A Btk. 197. §-a az erőszakos közösülésről, valamint 198. §-a a szemérem elleni erőszakról szóló tényállások megkövetelik a sértett fizikai ellenállásának megtörésére alkalmas fizikai erőszakot vagy az életet, testi épséget közvetlenül fenyegető magatartást. Házasságon belül leggyakrabban, ahogyan az a leírt esetből is látszik, nincsen szükség sem közvetlen fenyegetésre, sem pedig tetteleges erőszakra. A sértett pontosan ennek a tetteleges erőszaknak a megelőzése érdekében nyugszik bele a szexuális bántalmazásba, hogy ne essen komolyabb baja sem neki, sem a gyerekeknek. Ez az eset büntetőjogi értelemben nem valósít meg nemi erőszakot, de az világos, hogy ez nem tekinthető egy hagyományos szerelmi együttlétnek sem.

A hatályos Btk. alapján az erőszakos közösülés és a szemérem elleni erőszak tehát akkor büntetendő, ha a közösülésre vagy fajtalanságra kényszerítés erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel valósult meg. A jogalkotó véleménye az, hogy *„a jelenlegi joggyakorlat kikristályosodott és egységes a kényszer és a kvalifikált fenyegetés értelmezése és alkalmazása tekintetében, ezen a gyakorlaton az új Btk. javaslata nem kíván változtatni, ugyanakkor szexuális erőszak néven összevonja a tartalmilag szinte teljesen azonos erőszakos közösülést és szemérem elleni erőszakot.”⁹³*

Az új törvényjavaslat azonban mégis kínál egy új lehetőséget, a szexuális kényszerítés tényállását: *„Aki más szexuális cselekményre vagy annak eltűrésére kényszerít, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁹⁴* Mivel a szexuális cselekmény végzésére vagy annak eltűrésére való kényszerítés felölel minden olyan magatartást, amikor a sértett nem önként és szabadon adja a beleegyezését a szexuális cselekményhez, hanem valamilyen kényszer hatására, ez a

⁹² Morvai Krisztina: Terror a családban, Budapest, 1998, Kossuth Könyvkiadó, 58. oldal

⁹³ <http://www.parlament.hu/irom39/06958/06958.pdf> Látogatva: 2012. 10. 27.

⁹⁴ 2012. évi C. törvény 196.§

tényállás alkalmas lehet az egyébként CAHVIO nemzetközi egyezmény⁹⁵ által is hangsúlyozott rendelkezések átültetéséhez. Az egyezmény ugyanis a beleegyezés hiányát írja elő tényállási elemként.⁹⁶ Tehát a jogalkalmazónak jövő év júliusától a jogalkotó megkönnyíti a munkáját, ha egy fentihez hasonló esettel kerülne szembe.

Láthatjuk tehát, hogy az anyagi büntetőjog mindig készséggel alkalmazkodik a gyakorlathoz, hozzá igazítva tényállásait.

5. 4. Pénzügyi zaklatással kapcsolatos bűncselekmények

„2008. március 1. napján a délutáni órákban I.rendű vádlott neve erősen ittas állapotban megjelent édesanyja családi háza előtt, majd amikor édesanyja a kaput kinyitotta őt félrelökve a házba bement. I.rendű vádlott a lakásba befelé menet közölte édesanyjával, hogy „anyám, pénzért jöttem”. A fentieket követően a nappaliban I.rendű vádlott .000 Ft-ot követelt édesanyjától, majd közölte, hogy ha nem ad neki pénzt, akkor felgyújtja a házat...”⁹⁷

A pénzügyi zaklatással kapcsolatos bűncselekmények, melyek témám szempontjából relevánsak a tartás elmulasztása, a zsarolás és az önbíráskodás. Fent ismertetett példa a családon belül megvalósult zsarolást példázza.

A zsarolás jogi tárgya vagyoni jog és az ember személyes szabadsága. Ugyanakkor célzatos bűncselekmény: jogtalan haszon szerzése a cél. Ennek hiányában nem állapítható meg zsarolás. Ha az elkövető a sértettet dolog átadására kényszeríti, ez a cselekménye csak akkor minősül zsarolásnak, ha a fenyegetés nem közvetlen vagy nem élet, vagy testi épség ellen irányul. Az elkövetőnek nem szükségszerű, hogy a saját érdekében kényszerítse a sértettet valaminek a megtételére, nem tevésére, vagy tűrésére.⁹⁸ A törvény szerint zsarolást tettesként bárki elkövetheti, így alkalmazható családi eseteknél is.

5. 5. Elhanyagolással kapcsolatos bűncselekmények

Tipikusan az elhanyagolással összefüggő bűncselekmény a gondozás elmulasztása: *„2007. február 4. napján vasárnap reggel I.rendű vádlott neve I.r. és*

⁹⁵ Az egyezmény a magyar belső jog részét képezi.

⁹⁶ <http://www.parlament.hu/irom39/06958/06958.pdf> Látogatva: 2012. 10. 27.

⁹⁷ Hatvani Városi Bíróság 5.B.303/2008/12. ítélete

⁹⁸ <http://www.parlament.hu/irom39/06958/06958.pdf> Látogatva: 2012. 10. 27.

II.rendű vádlott neve II.r. vádlottak a II.r. vádlott szüleihez utaztak vidékre. Az I.r. vádlott a látásában nagymértékben korlátozott, hanyatló szellemi állapotú sértettet a 4-5 naposra tervezett utazásuk időtartamára bezárta a bejelentett lakcímen lévő fűtetlen családi házba úgy, hogy nem gondoskodott megfelelő mennyiségű élelemről és innivalóról, illetőleg a ház fűtéséről. A sértett a vádlottak távolléte alatt oly mértékben kiszáradt, mely miatt kórházi kezelése vált indokolttá. 2007. február 8. napján csütörtök reggel a vádlottak még nem érkeztek haza, ezért szomszédokkal üzent a polgármesteri hivatalba a jegyzőnek, hogy a sértett 4 napja étlen-szomjan be van zárva a családi házba. A bejelentést követően a sértettet a mentőszolgálat a Semmelweis Egyetem II. sz. Belgyógyászati Klinikájára kiszáradt állapotban szállították be.,⁹⁹

A Ráckevei bíróságon tárgyalta ügy a gondozás elmulasztásának egy tragikus esete. A törvény 3 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetheti az efféle mulasztásokat. Az új Btk. nem változtat a tényállás szövegén, pusztán az elnevezése lesz „Gondozási kötelezettség elmulasztása”. A bűncselekményt csak olyan személy sérelmére lehet elkövetni, aki önmagáról képtelen gondoskodni. Ez az állapot eredhet a sértett állapotából vagy idős korából. A gondozási kötelezettség elmulasztásának passzív alanya kiskorú személy nem lehet, még akkor sem, ha kellő gondozás hiányában élete, testi épsége vagy egészsége kerül veszélybe, hiszen arra a törvény külön tényállást – kiskorú veszélyeztetése – rendel.¹⁰⁰

Véleményem szerint a szabályozás egyértelmű és pontos, családon belüli eseteknél kiválóan alkalmazható.

5. 6. Egyéb bűncselekmények

A már bemutatott bűncselekményeken kívül vannak olyanok, amelyek konkrétan egyik kategóriába sem sorolhatóak, azonban relevánsak lehetnek a családon belüli erőszakkal kapcsolatosan. Ilyenek a hatályos Btk. alapján a magánlaksértés, közúti veszélyeztetés, családi állás megváltoztatása, kiskorú elhelyezésének megváltoztatása, közveszély okozás, terrorcselekmény, garázdaság, rongálás, visszaélés kábítószerrel,

⁹⁹ Ráckevei Városi Bíróság 4.B.35/2009. számú ítélete

¹⁰⁰ <http://www.parlament.hu/irom39/06958/06958.pdf> Látogatva: 2012. 10. 27.

hamis tanúzásra felhívás és a hatósági eljárás akadályozása.¹⁰¹ Ezek közül a következőkben a magánlaksértés tényállását vizsgálom.

A közös otthonból való kizárás természetesen *jogellenes magatartás*: enyhébb megítélésű esetei szabálysértésnek, a súlyosabbak pedig bűncselekménynek minősülnek. Az új, 2012. évi II. törvény, azaz a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló törvény 166. § (1) bekezdése értelmében: *„Aki másnak a lakásába, egyéb helyiségébe, vagy ezekhez tartozó bekerített helyre az ott lakónak vagy azzal rendelkezőnek akarata ellenére, vagy megtévesztéssel bemegy, vagy ott bennmarad, úgyszintén aki mást akadályoz abban, hogy a lakásába, egyéb helyiségébe vagy ezekhez tartozó bekerített helyre bemenjen, szabálysértést követ el.”* A Btk. 176. §-a különbséget tesz vétség és büntett között is. Az első bekezdés értelmében tehát: *„Aki másnak a lakásába, egyéb helyiségébe vagy ezekhez tartozó bekerített helyre erőszakkal, fenyegetéssel, hivatalos eljárás színlelésével bemegy, vagy ott bent marad, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”* A (2) paragrafus értelmében pedig: *„Büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki másnak a lakásába, egyéb helyiségébe vagy az ezekhez tartozó bekerített helyre, az ott lakónak vagy azzal rendelkezőnek akarata ellenére vagy megtévesztéssel éjjel, fegyveresen, felfegyverkezve, csoportosan bemegy vagy ott bent marad.”* Mind a szabálysértés, mind a vétség, vagy büntett miatt a feljelentés magánindítványra indul.

Ezek a szabályok, azonban nem jelentettek teljes körű biztonságot és pont a családon belüli erőszak megfékezésének célja hívta életre a 2008. január elsejétől bevezetett zaklatás tényállását, ami – ahogy azt paragrafus száma (176/A.§) is jelzi – közel áll a magánlaksértés tényállásához, mégis sokkal részletesebb szabályozást és ezáltal nagyobb biztonságot nyújt. Első bekezdése értelmében: *„Aki abból a célból, hogy mást megfélemlítsen, vagy más magánéletébe, illetőleg mindennapi életvitelébe önkényesen beavatkozzon, rendszeresen vagy tartósan mást háborgat, így különösen mással, annak akarata ellenére telekommunikációs eszköz útján vagy személyesen rendszeresen kapcsolatot teremteni törekszik, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”*¹⁰²

¹⁰¹ Alföldi Ágnes Dóra: A családon belüli erőszak problematikája a XXI. századi Magyarországon In: Magyar Tudomány, 2011/8. szám, Budapest, MTA, 152. oldal

¹⁰² 1978. évi IV. törvény 176/A. § (1)

Minősített esetet képez, ha a bűncselekményt az elkövető házastársa, volt házastársa, élettársa vagy volt élettársa, bejegyzett élettársa vagy volt bejegyzett élettársa illetve nevelése , felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló személy sérelmére követi el.”

Az új Btk. a zaklatást annyival egészíti ki, hogy mindezen felül a (3) bekezdésben minősítő tényező lesz a hatalmi vagy befolyási helyzettel való visszaélés útján elkövetett zaklatás. A hatalmi helyzettel visszaélést elsősorban a munkáltatói jogok gyakorlója, vagyis az alá-fölérendelt viszonyban álló felek közül a fölérendelt hatalmi helyzetben álló fél követhet el az alárendelt fél sérelmére. A zaklatás szubszidiárius bűncselekmény. Megállapítására akkor kerülhet sor, ha az adott magatartás folytán egyben súlyosabb bűncselekmény nem valósult meg.¹⁰³

Egyebekben a magánlaksértés büntetőjogi törvénykönyvi szabályozását, *de lege ferenda* javaslatként azzal egészíteném ki, hogy amennyiben a kitiltott vagy távol tartott személy kötelezettségének megszegésével követi el a magánlaksértést, azt nappali, fegyvertelen és egyedüli elkövetés esetén is minden esetben büntettnek minősítsék.

¹⁰³ <http://www.parlament.hu/irom39/06958/06958.pdf> Látogatva: 2012. 10. 27.

6. ÖSSZEGZÉS

2006-ban az ENSZ főtitkára szerint a nők elleni - és ezáltal a családon belüli erőszak elleni - hatékony fellépéshez egyértelmű politika és egyértelmű jogi normák kellene. Szükség van jól működő végrehajtásra, jogalkalmazókra, civil szervezetek és szakemberek együttműködésére. És fontos, a szép szavak és elképzelések mellé, hogy az állam megfelelő mértékű anyagi forrásról is gondoskodjon.¹⁰⁴

Egyetértek Kofi Annan véleményével. A szakirodalmat átböngészve és dolgozatom megírása után továbbra is azt gondolom, hogy rendkívül összetett problémával állunk szemben, ami komplex megoldást igényel. Éppen ezért továbbra sem gondolom azt, hogy egy önálló büntetőjogi törvényi tényállás megalkotásától csodát remélhetünk.

A jelenleg hatályos Btk.-ban közel 30 olyan tényállás van, amelyek kimerítően felölelik a családon belül elkövetett abúzusokkal, vagy elhanyagolással kapcsolatos cselekményeket. Ezek körét a jövő évben, azaz a 2013. július 1-jén hatályba lépő 2012. évi C. törvény, az új büntető törvénykönyv sem csökkenti.

Egy önálló tényállás azért sem jelentene megoldást, mert túl sok magatartást kellene egy tényállásba belezsúfolni – a szabálysértési becsületsértéstől egészen a többszörösen minősülő emberölésig mindent. Egy ilyen felduzzasztott tényálláshoz pedig lehetetlen megfelelő büntetési tételt kapcsolni.

¹⁰⁴ A/61/122/Add. 1 In-depth study on all forms of violence against woman, Report of the Secretary-General 6 July 2006

7. DE LEGE FERENDA JAVASLATOK

Dolgozatomban kifejtettek alapján a következő javaslatokat teszem a családon belüli erőszak megfékezése érdekében:

1. Büntető Törvénykönyvvvel kapcsolatos módosítások az alábbiak szerint:

- Könnyű testi sértés esetén az esetek elenyésző százalékában indul büntetőeljárás. Egyrészt a sértett szégyelli, másrészt súlyosabb bántalmazásoktól tart. Így külföldi példa (lásd. Ausztria), illetve Uniós instrumentumok alapján javaslom, hogy a könnyű testi sértés is közbűncselekmény legyen.
- Javaslom, hogy az erőszakos közöszlenség, szemérem elleni erőszak és a megrontás enyhébben minősülő eseteiben a jogalkotó a büntethetőséget ne kösse magánindítványhoz. Ugyanis ezekben az esetekben: *„Általában negatív szerepet tölt be a büntetőeljárás megindítása lehetőségének sértetti kézreadása, mivel hozzájárul a cselekmény, illetve az elkövető rejtve maradásához azokban az esetekben, amikor a megfélemlített áldozat szégyelli magát, nem mer segítséget kérni sem a hatóságtól, sem szakemberektől.”*¹⁰⁵
- Egyebekben a magánlaksértés büntetőjogi törvénykönyvi szabályozását, *de lege ferenda* javaslatként azzal egészíteném ki, hogy amennyiben a kitiltott vagy távol tartott személy kötelezettségének megszegésével követi el a magánlaksértést, azt nappali, fegyvertelen és egyedüli elkövetés esetén is minden esetben büntettnek minősítsék. Véleményem szerint ez a szigorítás szükséges lenne ahhoz, hogy a távol tartási kötelezettséget még komolyabban vegyék a gyakorlatban.

2. Szorgalmazom egy új európai charta létrehozását, ennek azonban első lépése egy **hatékony nemzeti stratégia** kidolgozása:

¹⁰⁵ Alföldi Ágnes Dóra: A családon belüli erőszak problematikája a XXI. századi Magyarországon In: Magyar Tudomány, 2011/8. szám, Budapest, MTA, 153. oldal

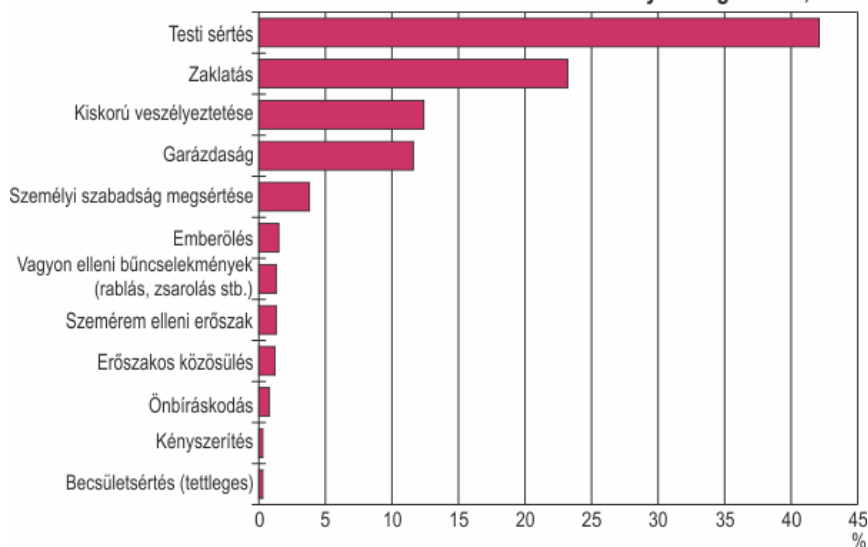
- a) Szorgalmazom egy **kifejezetten családon belüli erőszakkal foglalkozó bíróság létrehozását**, melynek hatáskörét a Kormány határozná meg.
- b) Mivel ez költséges megoldás, ennek előkészítéseként, valamint a jelenlegi gyakorlat megkönnyítése érdekében is, javaslom, hogy a **Kúria egy, a családon belüli erőszakról szóló irányelvben határozza meg a jelenség pontos fogalmát, valamint a releváns bűncselekményekkel kapcsolatosan adjon iránymutatást a bírói gyakorlatnak**, ezzel kiküszöbölve az esetleges bírói előítéleteket, mivel egyes tapasztalatok szerint nem tekintik sok esetben a családon belüli elkövetett erőszakot az idegenekkel szembeni bűncselekményekkel egyenrangú jogsértésnek.
- c) Szintén a speciális bíróság létrehozásának keretein belül, tekintettel a CEDAW Egyezményre, valamint a spanyol és skót gyakorlatra szükség van a **rendvédelmi szervek, valamint bírósági dolgozók folyamatos, speciális képzésére**.
- d) Javaslom **speciális rendőri egységek létrehozását**, akik civil ruhában és civil autóban foglalkoznak az áldozatok segítésével, egyedi biztonsági terveket kidolgozva számukra.
- e) Javaslom egy **családon belül elkövetett jogsértésekre specializálódott jogsegély szolgálat létrehozását**, melyhez a probléma szempontjából jelentős szaktudással bíró ügyvédek csatlakozhatnak és esetlegesen hátrányos helyzetben élő családoknak anyagi kedvezményeket is nyújthatnának az ügyvédi költségeket illetően.
- f) Javaslom továbbá, hogy Magyarország Kormánya folyamatos **kampányokkal** hívja fel a figyelmet a problémára, és a lehetséges megoldásokra, akár társadalmi célú hirdetések, akár plakátok, újságok, rádiós műsorok útján.
- g) Mindezek mellett fontos, hogy a Kormány nagyobb figyelmet szenteljen a **munkanélküliség, az alkoholizmus és a szegénység csökkentésére**, hiszen ezek a devianciák fokozzák a családon belüli erőszak jelenlétét.

- h) Szükség van **segítő központok, forró drótok** létrehozására, ahol anonim és bizalmas módon az áldozatok megfelelő információt kaphassanak jogi és szociális lehetőségeikről. Ezek megvalósulását a rendőrségi szervezetrendszeren belül, valamint civil szervezetek bevonásával tartom megvalósíthatónak.
- i) Mivel a legtöbb családon belüli erőszakkal foglalkozó civil szervezet a nők és a gyermekek védelmére specializálódott, az **egyenlő bánásmód előmozdítása érdekében, a családon belüli erőszak férfi bántalmazottainak is létre kell hozni egy segítő központot**. Ennek megvalósulását szintén civil szervezet működési keretei között képzelem el.

FÜGGELÉK

1. függelék¹⁰⁶

A hozzátartozók sérelmére elkövetett erőszakos bűncselekmények megoszlása, 2011

2. függelék¹⁰⁷

A sértettek megoszlása az elkövetővel való kapcsolatuk szerint, 2011

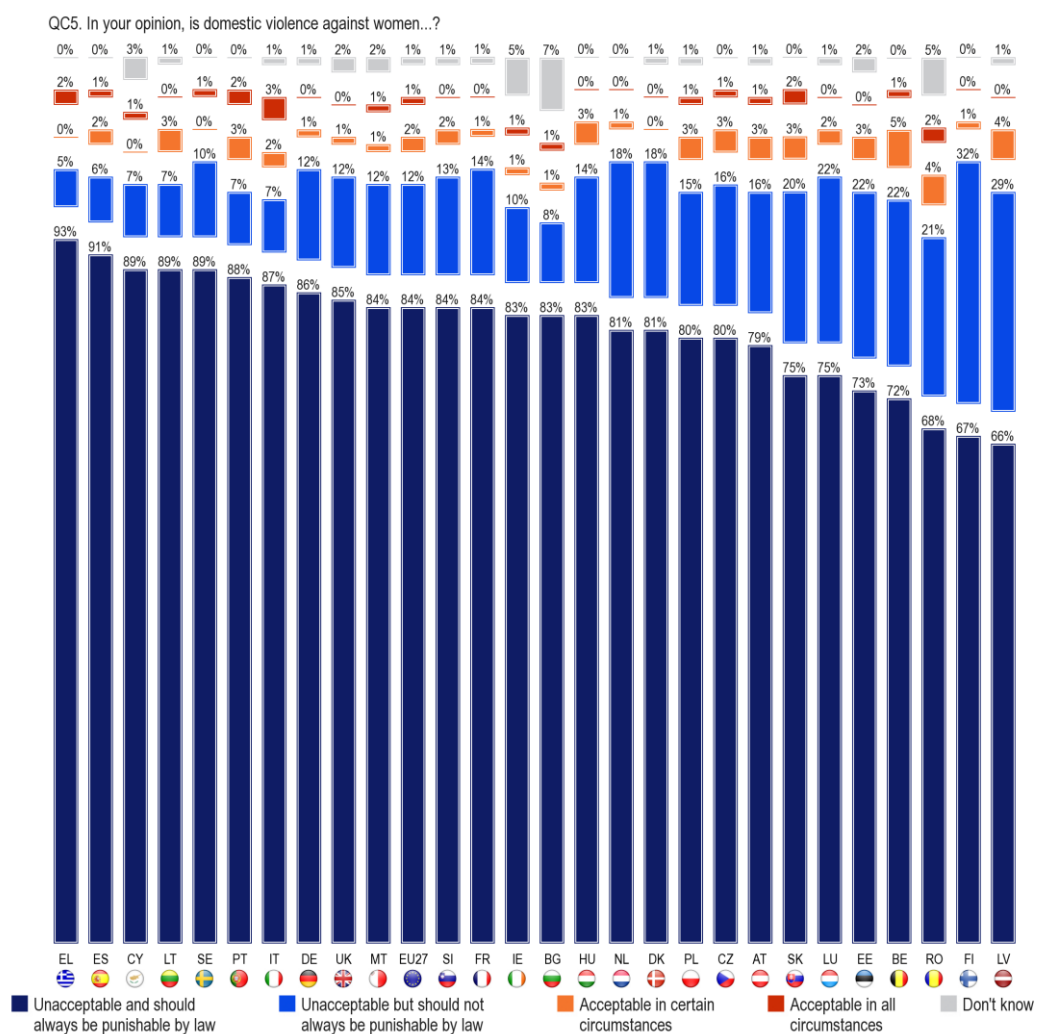
¹⁰⁶ Forrás: ksh.hu/szamlap/életunk_csbe.html Látogatva: 2012. 10. 27.

¹⁰⁷ Forrás: ksh.hu/szamlap/életunk_csbe.html Látogatva: 2012. 10. 27.

3. függelék¹⁰⁸

A párkapcsolati erőszak sértettjeinek száma, aránya és bűncselekmények szerinti megoszlása nemeként, 2011						
Bűncselekmény	Sértettek száma, fő		Sértettek aránya, %		Sértettek bűncselekmények szerinti megoszlása, %	
	nők	férfiak	nők	férfiak	nők	férfiak
Emberölés	31	17	64,6	35,4	1,1	5,9
Testi sértés	1340	165	89,0	11,0	46,5	57,1
Kényszerítés	12	1	92,3	7,7	0,4	0,3
Személyi szabadság megsértése	146	3	98,0	2,0	5,1	1,0
Zaklatás	835	60	93,3	6,7	29,0	20,8
Becsületsértés (tettleges)	10	1	90,9	9,1	0,3	0,3
Kiskorú veszélyeztetése	1	–	100,0	–	0,0	–
Erőszakos közöszlítés	27	–	100,0	–	0,9	–
Személy elleni erőszak	7	–	100,0	–	0,2	–
Garázdaság	421	32	92,9	7,1	14,6	11,1
Önbíráskodás	23	6	79,3	20,7	0,8	2,1
Vagyon elleni	27	4	87,1	12,9	0,9	1,4
Összesen	2880	289	90,9	9,1	100,0	100,0

4. függelék¹⁰⁹

5. függelék¹¹⁰

¹⁰⁸ Forrás: ksh.hu/szamlap/életunk_csbe.htm Látogatva: 2012. 10. 27.

¹⁰⁹ Forrás: ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_344_en.pdf Látogatva: 2012. 10. 27.

¹¹⁰ A szerző saját táblázata.

**A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAKKAL KAPCSOLATOS
NEMZETKÖZI DOKUMENTUMOK, EURÓPAI UNIÓS
EGYEZMÉNYEK ÉS HAZAI SZABÁLYOK**

/ a legjelentősebb dokumentumokat összefoglaló táblázat/

	 NEMZETKÖZI DOKUMENTUMOK	 EURÓPAI UNIÓ DOKUMENTUMAI	 HAZAI ELŐZMÉNYEK
1.	Nők Ellen Irányuló Bármilyen Fajta Megkülönböztetés Megszüntetéséről szóló Egyezmény (CEDAW) /1978/	Európa Tanács Miniszteri Tanácsának N(85)4. számú ajánlása	34/2002. (BK. 24.) BM utasítás
2.	Nők Ellen Irányuló Erőszak Megszüntetéséről szóló Nyilatkozat /1993/	Európai Tanács Európa Tanács (2002) 5. és (2000) 1450. számú ajánlásai	13/2003. (III. 27.) ORFK intézkedés
3.	A Bécsi Emberi Jogi Konferencia által elfogadott Nyilatkozat és Akcióterv /1993/	Parlament Közgyűlésének 1512 (2006) számú határozata	45/2003. (IV. 16.) évi országgyűlési határozat
4.	ENSZ Gyermekjogi Egyezmény /1989/	Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2006/C 110/15. sz. véleménye	115/2003. (X. 28.) országgyűlési határozat
5.	Emberi Jogok és alapvető szabadságok Európai Egyezménye /1950/	Az Európai Parlament 2011. április 5-i állásfoglalása a nők elleni erőszakkal szembeni fellépést célzó, új uniós politikai keret prioritásairól és körvonalairól (2010/2209(INI))(2012/C 296 E/04)	T/9837. számú törvényjavaslat
6.	Európai Egyezmény a gyermekek jogainak gyakorlásáról /1996/		2005. évi XCI törvény
7.			2006. évi LI. törvény
8.			2008. január 1. --> zaklatás (Btk.)
9.			2009. évi CXXII. törvény
10.			60/2012. (IX. 18.) OGY határozat

IRODALOMJEGYZÉK

- **Külföldi szakirodalom**

1. **Angela Jane Weiszl, “‘Quiting’ Eve: Violence Against Women in the Canterbury Tales,”** In: Anna Roberts, ed., *Violence Against Women in Medieval Texts*, Gainesville, 1998, University of Florida Press
2. **E. R. Dobash & R. Dobash, Violence Against Wives: A Case Against Patriarchy**, 1979, New York, Free Press
3. **Flowers, R.B.: Children and Criminality**, Westport, Connecticut, 1989, Greenwood Press
4. **Fontana, V.J.: The Maltreated Child**, Springfield Illinois USA, 1972, Charles C. Thomas Publisher
5. **Gelles, R. J.-Straus, M. A.: Violence in the American Family.**
6. **Kemény Gábor: Kampf gegen die Gewalt in der Familie in Österreich** In: *Magyar Rendészet*, 2006/3. szám, A Rendőrtiszti Főiskola szakmai, tudományos folyóirata
7. **Safety and Justice: The Government’s Proposals on Domestic Violence**, June 2003

- **Hazai szakirodalom**

- **Könyvek**

1. **Herczog Mária: Gyermekbántalmazás**, Budapest, 2007, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft.
2. **Morvai Krisztina: Terror a családban**, Budapest, 1998, Kossuth Könyvkiadó
3. **Morvai Krisztina-Simek Kitti: Kitti Rettegés és erőszak-otthon**, Budapest, 2005, Rejtjel Kiadó

4. **Kerezi Klára: A védtelen gyermek**, Budapest. 1995, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó

➤ **Tanulmányok**

❖ **Belügyi Szemle**

1. **Dénes Veronika: Néhány gondolat a lelki abúzusról** In: Belügyi szemle 2005/9. szám, Budapest, Belügyminisztérium
2. **Kemény Gábor: Piros lap az erőszaknak Ausztriában** In: Belügyi Szemle, 2006/3. szám, Budapest, Belügyminisztérium
3. **Szöllősi Gábor: A családon belüli erőszak értelmezése** In: Belügyi Szemle 2005/9. szám, Budapest, Belügyminisztérium
4. **Virág György: Családon belüli erőszakról** In: Belügyi szemle, 2005/9. szám, Budapest, Belügyminisztérium

❖ **Család, gyermek, ifjúság**

1. **Büntetőügyi mediáció, fiatalkorúak bűnelkövetése, családon belüli erőszak – Mit kezd mindezen kérdésekkel az osztrák intézményrendszer?** Beszámoló A Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület Agis programján belül megvalósuló bécsi tanulmányútról (2007. december 9-11.) In: Család, gyermek, ifjúság 2008/1. szám, Család, Gyermek, Ifjúság Kiemelten Közhasznú Egyesület

❖ **Családi jog**

1. **A családon belüli erőszak különböző aspektusai a szakemberek gyakorlatában, Bírónők Egyesülete 2010. június 25-én a távoltartás, mint a családon belüli erőszak áldozatainak megvédésére szolgáló eszköz új szabályainak alkalmazásáról, hatékonyságának vizsgálatáról rendezett**

konferencia In: Családi jog, 2010/4. szám, Budapest, HVG-ORAC Kiadó

❖ **Fundamentum**

1. **Morvai Krisztina: A családon belüli erőszakkal szembeni határozott állami fellépésért** In: Fundamentum, 2004/3. szám, Budapest, Emberi Jogi Információs és Dokumentációs Központ Alapítvány
2. **Somlai-Virág-Tamási-Herczog: Fórum- Erőszak a családban** In: Fundamentum, 2004/3. szám, Budapest, Emberi Jogi Információs és Dokumentációs Központ Alapítvány

❖ **Magyar rendészet**

1. **Kemény Gábor- Kemény Péter: A spanyol Guardia Civil családi bűncselekményekkel kapcsolatos feladatai** In: Magyar Rendészet, 2005/1. szám, A Rendőrtiszti Főiskola szakmai, tudományos folyóirata

❖ **Magyar Tudomány**

1. **Alföldi Ágnes Dóra: A családon belüli erőszak problematikája a XXI. századi Magyarországon** In: Magyar Tudomány, 2011/8. szám, Budapest, MTA

❖ **Múlt-kor Történelmi Magazin**

1. **Eric Pincas: Hogyan vált a házastársi erőszak bűncselekménnyé?** In: Múlt-kor Történelmi Magazin, 2010. év, Tavasz, Budapest, Múlt-kor Kulturális Alapítvány

➤ **Egyéb publikációk**

1. **Tóth Olga: Erőszak a családban,** Budapest, 2000, Társadalomkutatási Informatikai Egyesülés

2. **Az Osztrák Szövetségi Belügyminisztérium és az Európai Nők az Erőszak Ellen (WAVE) közös konferenciája: Erőszak a családban,** Baden, 1998. november 30.--december 4., Nőképviselési Titkárság
3. **Kapossyné Czene Magdolna: A távoltartás első két éve a bíróságok szemszögéből,** In: NANE Egyesület - Patent Patriarchátust Ellenzők Társasága, Rendszerbe Zárva (Hogyan kezeli az igazságügyi rendszer a nők és gyerekek elleni férfierőszak jelenségét ma Magyarországon?), Budapest, 2009, Demax Művek
4. **NANE Egyesület: Miért marad???** Feleség-és gyermekbántalmazás a családban Hogyan segíthetünk? Budapest, 2006, Nane Egyesület
5. **Perge Bertalanné: Családon belüli erőszak** In: Bűnmegelőzési ismeretek, Miskolc, 2003, B-A-Z. Megyei Bűnmegelőzési Alapítvány

- **Honlapok**

1. A Nők Ellen Irányuló Bármilyen Fajta Megkülönböztetés Megszüntetéséről szóló Egyezmény (CEDAW) honlapja: www.cedaw2012.org
2. Az Európai Bizottság honlapja: www.ec.europa.eu
3. Hozzáférés az Európai Unió joganyagához és más nyilvánosnak tekintett dokumentumokhoz: www.eurlex.europa.eu
4. Az Európai Parlament honlapja: www.europarl.europa.eu
5. Fundamentum folyóirat honlapja: www.fundamentum.hu
6. A Központi Statisztikai Hivatal honlapja: www.ksh.hu
7. A Magyar Tudományos Akadémia folyóiratának honlapja: www.matud.iif.hu
8. Magyarország Alkotmánybíróságának honlapja: www.mkab.hu
9. Magyarország Országgyűlésének honlapja: www.mkogy.hu

10. A NANE Egyesület és a Patent Egyesület nők elleni erőszakkal kapcsolatos honlapja: www.nokjoga.hu

11. A Patent Egyesület honlapja: www.patent.org.hu

- **Fontosabb jogszabályok és egyéb jogi jelentőséggel bíró dokumentumok**

- **Nemzetközi dokumentumok**

1. Nők Ellen Irányuló Bármilyen Fajta Megkülönböztetés Megszüntetéséről szóló Egyezmény (CEDAW) /1978/
2. Nők Ellen Irányuló Erőszak Megszüntetéséről szóló Nyilatkozat /1993/
3. A Bécsi Emberi Jogi Konferencia által elfogadott Nyilatkozat és Akcióterv /1993/
4. ENSZ Gyermekjogi Egyezmény /1989/

- **Európai Unió instrumentumok**

1. Emberi Jogok és alapvető szabadságok Európai Egyezménye /1950/
2. Európai Egyezmény a gyermekek jogainak gyakorlásáról /1996/
3. Az Európai Parlament 2011. április 5-i állásfoglalása a nők elleni erőszakkal szembeni fellépést célzó, új uniós politikai keret prioritásairól és körvonalairól (2010/2209(INI))(2012/C 296 E/04)
4. Európai Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1512 (2006) számú határozata
5. Európai Tanács Parlamenti Közgyűlésének (85) 4 ajánlása
6. Európa Tanács (2002) 5. és (2000) 1450. számú ajánlása
7. Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2006/C 110/15. sz. véleménye

- **Magyar törvények**

1. 1978. évi IV. törvény, a büntető törvénykönyvről
2. 2012. évi C. törvény, a büntető törvénykönyvről (hatályba lép: 2013. július 1.)
3. 1998. évi XIX. törvény, a büntetőeljárásról
4. 2009. évi LXXII. törvény, a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról
5. 2006. évi LI. törvény, a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosításáról
6. 2005. évi XCI. törvény, a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és más törvények módosításáról

➤ **Magyar országgyűlési határozatok**

1. 45/2003. (IV. 16.) országgyűlési határozat, a családon belüli erőszak megelőzésére és hatékony kezelésére irányuló nemzeti stratégia kialakításáról
2. 115/2003. (X. 28.) országgyűlési határozat, a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról
3. 60/2012. (IX. 18.) országgyűlési határozat, népi kezdeményezésről

➤ **Magyarország Alkotmánybíróságának határozata**

1. 53/2009. (V. 6.) AB határozat, A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló, az Országgyűlés 2008. december 15-ei ülésnapján elfogadott törvény 1. § (1) és (5) bekezdése alkotmányellenességéről

➤ **Magyar bírósági határozatok**

1. Hatvani Városi Bíróság 5.B.303/2008/12. ítélete
2. Ráckevei Városi Bíróság 4.B.35/2009. számú ítélete